

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADIN POP STAR İMGELERİ VE
TOPLUMDA KADIN ALGISI: AMERİKA, İTALYA VE
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Destine SARPER

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Nilsen GÖKÇEN

İZMİR – 2015

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2013800881

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Destine SARPER
Tez Başlığı : Kadın Pop Star İmgeleri Ve Toplumda Kadın Algısı: Amerika, İtalya Ve Türkiye Örneği
Savunma Tarihi : 15.07.2015
Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Nilsen GÖKÇEN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Yrd.Doç.Dr.Nilsen GÖKÇEN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Prof.Dr.Berna TANER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Prof.Dr.Dilek DİRENÇ	EGE ÜNİVERSİTESİ

İmza

.....

.....

.....

Oybirliği (X)

Oy Çokluğu ()

Destine SARPER tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "**Kadın Pop Star İmgeleri Ve Toplumda Kadın Algısı: Amerika, İtalya Ve Türkiye Örneği**" başlıklı Tezi (X) / Projesi () kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Kadın Pop Star İmgeleri ve Toplumda Kadın Algısı: Amerika, İtalya ve Türkiye Örneği ”** adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../....

Destine SARPER

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kadın Pop Star İmgeleri

ve

Toplumda Kadın Algısı: Amerika, İtalya ve Türkiye Örneği

Destine SARPER

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Kadın Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı

Bu tezde, feminist şair ve kuramcı Adrienne Rich'in *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eserinde önerilen “dişil dil” incelenmiş ve bu dilin Türk, İtalyan ve Amerikalı üç kadın pop şarkıcısının şarkı metinlerindeki izdüşümleri araştırılmıştır.

Adrienne Rich'in yapıtındaki kadın dilinden istenen özellikler olan, yalandan arınmış gerçekler, sırlarla örtülmeyen düşünceler ve suskunlukları dolduran sözler, Türk pop şarkıcısı Nil Karaibrahimgil, İtalyan Carmen Consoli ve Amerikalı P!nk'in şarkılarının arasındaki mesajlarda taranmış, elde edilen ortak bulgular açıklanmıştır. Feminist kuramcı Rich'in sözü edilen eserindeki dişil dil özellikleri, farklı kültürlerden gelen, popüler kültürü temsil eden kadın pop şarkıcıların metinlerinde tespit edilmiştir.

Bu tez, Adrienne Rich ile üç kadın söz yazar ve şarkıcı arasındaki bağı göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karaibrahimgil, Consoli, P!nk, Pop Müzik, Kadın Edebiyatı, Adrienne Rich.

ABSTRACT

Master's Thesis

Woman Pop Star Images

and

Social Perception of Women: Case Studies of the U.S.A., Italy and Turkey

Destine SARPER

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Women's Studies

Women's Studies Program

In this thesis, American feminist poet and theoretician Adrienne Rich's ideas concerning "female language" in *On Lies, Secrets, and Silence* have been studied and the projections of her concept of female language have been investigated in the three female pop singers from Turkey, Italy and the U.S.A.

The desired characteristics of the female language for Adrienne Rich, which are truthfulness, avoidance of secrets, and filling silences have been traced in the lyrics of the Turkish pop star Nil Karaibrahimgil, Italian Carmen Consoli, American P!nk and the common denominators in all these song writers have been pointed out. All these pop singers, from such diverse cultures, have shown characteristics that belong to what Rich refers to as "female language."

This thesis demonstrates the connection among Adrienne Rich and these female song writers and singers.

Keywords: Karaibrahimgil, Consoli, P!nk, Pop Music, Women's Literature, Adrienne Rich.

**KADIN POP STAR İMGELERİ VE
TOPLUMDA KADIN ALGISI: AMERİKA, İTALYA VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
TÜRKÇE ÖZET	iv
İNGİLİZCE ÖZET	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE KADININ TOPLUMSAL KONUMU

1.1. İLK ÇAĞDAN AYDINLANMAYA KADAR OLAN DÖNEMDE KADIN	5
1.2. AYDINLANMADAN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DÖNEMDE KADIN	10

İKİNCİ BÖLÜM

**TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN
KİMLİĞİ VE ADRIENNE RICH**

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KURGUSU VE KADIN KİMLİĞİ	17
2.2. ADRIENNE RICH VE TOPLUMSAL DİL İNŞASI	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**TOPLUMSAL YAŞAM ÜZERİNDE POPÜLER KÜLTÜRÜN ETKİSİ
KADIN ALGISI VE ALGI OLUŞUMUNDA MÜZİK**

3.1. POPÜLER KÜLTÜR VE TOPLUMSAL YAŞAM İLİŞKİSİ	28
3.2. POPÜLER KÜLTÜR, KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KADIN	30
3.3. POPÜLER KÜLTÜRDE SINIRSIZLIK VE EVRENSEL BİR DİL OLARAK MÜZİK	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
POP MÜZİK VE KADIN SÖYLEMİ

4.1. POP MÜZİĞİN KISA BİR TARİHÇESİ VE İLK POP İKONU	40
4.2. KADIN ŞARKICILARIN ŞARKI METİNLERİNDE KADIN SÖYLEMİ VE ADRIENNE RICH	44
4.2.1. Amerika Örneği ve P!nk	45
4.2.2. İtalya Örneği ve Carmen Consoli	51
4.2.3. Türkiye Örneği ve Nil Karaibrahimgil	57
SONUÇ	63
KAYNAKÇA	67

GİRİŞ

Kadının hak ettiği kadınlık tanımı, tarihi yapan ve yazan el erkek eli olduğu için uzun bir süre olumlu ve hatta belirgin olarak yapılamamış, kadın, *erkek tarihin* gölgesinde kalmıştır. Geçmiş dönemlerin bir gereksinimi olan fiziksel güce erkek kadar sahip olmaması nedeniyle, kadın önemsiz olarak addedilmiş ve erkeğin gerisinde bırakılmıştır. İlk çağlarda oluşan kadına ait biyolojik yazgı, tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışıyla birlikte, tinsel yazgıyı da yanına katmış ve kadın, dünya üzerinde, sadece nesli devam ettirmeye yarayan, tehlikeli güçleriyle erkeği günaha iten, ikincilleştirilmesi gereken bir varlık, erkeğin *eksik ötekisi*, haline gelmiştir. Tarihin daha ilk çağlarında evle özdeşleştirilen kadın, kamusal alandan uzak tutulmuş, kız çocuklarının kapasitesi kısıtlanmış ve gelişimi engellenmiştir. Kadınlık tarihi ya da dışı tarih, çok zorlu mücadeleler verilerek yazılmış ve kadın gerçek tanımına kısa bir süre önce kavuşmaya başlamıştır.

Kadının kendi varlığına gecikmesine neden olan erkek egemenliği, sahip olduğu fiziksel gücü yaşamın odak noktası haline getirmiş, kendisi kadar güçlü görmediği kadını eğreti bir biçimde yaşamın kıyısına oturtmuş ve onun kendini *sere serpe* yaşamasına izin vermemiştir (Temelkuran, 2013: 130). Gücün egemen olduğu tarihsel dönemleri, tanrının erkek olarak addedildiği tek tanrılı günler izlediğinde ise kadının fiziksel nedenlere dayanan ikincilliğini, dini buyruklar pekiştirmiş ve kadın erkeği cennetten kovdurtan, onu günaha sokan bir varlık olarak nitelendirilmiştir. Daha sonraki dönemlerde, Ortaçağın karanlığında, Aydınlanmanın zayıf ışığında kalan kadın, eşitlik nidaları duyulan Fransız Devrimi sırasında, halk meclisinde kadınların da olmasını talep eden Olympe de Gouges'in giyotinle idam edilerek cezalandırılmasında sahne almış ve kadınlar politik eşitlik adına kurbanlar vermeye devam etmiştir. Kadın *ben buradayım* demeye, Endüstri Devrimi akabinde, sosyal hakları adına devam etmiş, ancak 80'ler sonrasında görülür hale gelmeye başlamıştır. Günümüzün modern dünyasında, kadın pek çok coğrafyada halen daha geçmişten gelen korkularını öldürmeye gayret etmekte ve ataerki tarafından önüne konulan sınırları aşmaya devam etmektedir (Temelkuran, 2013: 190).

Kadın tarihinin kadın diliyle yazılmasında, sınırların aşılmasında pek çok feminist kuramcı söylemleri ile geleceğe yol göstermiş ve halen daha göstermeye devam etmektedir. Kadının özgürlük, eşitlik yolundaki engelleri kaldırmasına katkı

sağlayan kuramcılardan bir tanesi de, bu çalışmaya *On Lies, Secrets and, Silence* (Yalanlar, Sırlar ve Suskunluk Üzerine) adlı eseriyle ı ışık tutan Amerikalı feminist yazar Adrienne Rich'tir.

Teze konu olan feminist yazar Adrienne Rich'in üzerinde önemle durduğu konulardan bir tanesi, toplum içerisinde kadının, kendisini erkeğin kurguladığı değil, kendi kurguladığı dil üzerinden ifade etmesi gerektiğidir. Rich, kadının yıllarca erkek tahakkümü altında arzularını, taleplerini, düşüncelerini dile getiremediğini ifade etmiş, erkeğin kendisine uygun bulduğu dili içselleştirdiğini ve kendisini erkeğin gözünden dile getirdiğini belirtmiştir. Yazar, teze temel oluşturan eserinde, kadının yıllardır süren mahkumiyetine, sessizliğine son vererek, özgür, yalansız ve net bir dil ile kavuşacağını söylemiştir.

Bu çalışma, Adrienne Rich'in söylemi doğrultusunda, yalanları, korkuları ve suskunluğu yıkmak konusunda benzer bir tutum sergileyen üç kadın pop müzik sanatçısını konu almaktadır. Farklı kültürlerden ve dillerden gelen, kadının farklı konularda ki mağduriyetini kitlelere duyurmak isteyen, Türk, İtalyan ve Amerikalı üç kadın sanatçı, kadına ataerki tarafından dayatılan yasakları ve tabuları yıkarak bu desteklerini şarkılarında ki metinlere yansıtmışlardır.

Tezin amacı, Adrienne Rich gibi kadın özgürlüğünü akademik makalelerinde ve şiirlerinde talep eden bir kuramcı ile kitleleri genel ideolojiler ve söylemler etrafında buluşturan, popüler kültürü temsil eden ve kadın eşitliğine şarkılarında destek veren üç kadın sanatçının söylemlerindeki feminist düşüncenin iz düşümlerini tartışmaktır. Popüler kültür, her ne kadar genel anlamıyla, egemenlerin kullandıkları bir araç olabilse de tezin bölümlerinde de izleneceği şekilde, büyük ve ezilmiş kitlelerin başkaldırısının sesini temsil etmiştir. Bu bağlamda, pop müzik daha da radikal bir karşı duruş sergilemiş, kadim sanatlardan biri olan müziğin gücünü adeta sanatçının silahı yapmıştır. Günümüzde bu silah, kitle iletişim araçlarının da etkisiyle pop müzik şarkıları içerisinde yer alan mesajları geniş kitlelere yaymakta, adeta sözler ve müzikten oluşan bir kitle imha silahı görevini görmektedir. Pop müziğin fikirler ve talepleri yansıtmadaki bir başka önemi, bu müzik türünün kitle iletişim araçları vasıtasıyla sık sık sık hatırlatılması ve gündemi sıcak tutmasıdır. Bu anlamda, teze konu olan üç kadın şarkıcı feminist söylemleriyle, kadınların eşitlik adına verdikleri mücadeleyi yaygınlaştırmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında, çalışmanın birinci bölümünde, tarihin en eski çağlarından başlanarak kadına atfedilen biyolojik, toplumsal ve dinsel nedenlere kısaca değinilecek, günümüz modern dünyasına, kadının özneleştiği, erkeğin kendisini görmek istediği, tanımlanan nesne olmaktan kurtulmaya başladığı evreye gelinceye kadar geçen farklı evrelerdeki farklı kadınlık halleri irdelenirken kadını engelleyen sosyal, tinsel detaylara yer verilecek, verdiği mücadelede ön plana çıkan isimler aktarılacaktır. Günümüz modern kadın ve toplumsal cinsiyet tanımının vardığı noktaya gelmeden önce geçirdiği evrelere kısa bir tarihini aktarmak, kadının “ben” inşasını daha iyi anlamak açısından bir gereklilik arz etmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, toplumsal cinsiyet kavramından söz edilecek, kavramın içini dolduran temel öğeler irdelenirken, toplumsal cinsiyet kurgusunun eşitlikçi bir biçimde oluşturulması için gerekli olan dört temel unsur olan eğitim, ekonomik bağımsızlık, siyasal haklar ve dil kurgusu ele alınacak, bu anlamda söylemleriyle ön plana çıkan feminist kuramcılardan bahsedilirken, toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminde dil kurgusuyla önerilerde bulunan ünlü Amerikalı yazar ve şair Adrienne Rich ve onun teze temel oluşturan eseri *On Lies, Secrets, and Silence* adlı yapıtı tartışılacaktır. Kadın tanımının doğru bir biçimde yapılmasına katkıda bulunan feminist yazarı ve eserini detaylarıyla paylaşmak, ileriki bölümlerde aktarılabilecek olan, şarkı metinlerinin açıklamalarında kolaylık sağlayacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, toplumsal cinsiyet kurgusu üzerinde oldukça etkin bir yönlendirme gücüne sahip olan popüler kültür ve popüler ideolojilerin dağıtımını sağlayan kitle iletişim araçlarına ayrılmıştır. Kitle iletişim araçlarının sahip oldukları son teknolojik özellikler, modern toplum değerlerinin, yargı kalıplarının, gelecek ile ilgili tahminlerin dünya genelinde kitlelerle paylaşımını sağlamakta ve küresel kadınlık hallerinin oluşumuna destek olmaktadır. Popüler kültürün ve toplumsal bilincin oluşturulmasını sağlayan alanlardan birisi olan müzik, günümüz toplumlarında oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla hemen hemen her yere girme özelliği taşıyan sanatın bu dalı, ritim ve melodinin yanı sıra metinleriyle de zihinlerin içerisinde farklı pencerelerin açılmasını sağlamakta ve toplumun farklı kadınlık hallerine karşı duygudaşlık geliştirmesine destek olmaktadır.

Dördüncü bölümde ise Adrienne Rich'in eseri *On Lies, Secrets, and Silence* bağlamında ele alınan Türk, İtalyan ve Amerikalı üç kadın pop şarkıcıdan söz edilecek ve onların şarkı metinlerinde yer alan kadın söylemi irdelenecektir. Toplumun nezdinde “kültürel birer manifesto” niteliği taşıyan bu parçalar, hem bir dönemin özelliklerini yansıtırken hem de yaşanan dönemin farklı coğrafyalarında yer alan insanların yargı kalıpları, beklentileri bağlamında ipuçları verecektir (Festuccia, 2012: 47).¹

21. yüzyıl kadını, artık geçmişe kıyasla kendisini daha özgür bir biçimde ifade etmeye, hatta beklentilerine, ezilmişliğine, acılarına, yalanlarına, sırlarına tercüman olan feminist kuramları dahi çağdaş pop müzik şarkıları aracılığıyla kitlelere duyurmaya, destek toplamaya ve suskunluklarını notalara aktarmaya başlamıştır. Bu sürecin gelişimini kadının tarihsel konumuna kısa bir göz atarak irdelemek gerekmektedir.

¹ Alıntının çevirisi bu çalışmanın yazarına aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE KADININ TOPLUMSAL KONUMU

1.1. İLK ÇAĞDAN AYDINLANMAYA KADAR OLAN DÖNEMDE KADIN

Bu bölümde, tarihin ilk bölümlerinden aydınlanmaya kadar olan dönemde kadının durumu incelenirken, ilk uygarlıklardan olan ve sosyal izdüşümleri daha ileriki çağlara yansıyan Yunan ve Roma uygarlıklarına değinilecek, bölüm tek tanrılı dinlerde kadının toplumsal konumuyla ve ortaçağ dönemiyle sona erecektir.

Kadınlar, tarihi süreç içerisinde oldukça zor dönemlerden geçmişler ve bugüne kadar kat ettikleri mesafede çok zorlu mücadeleler vermişlerdir. Onlara, bir etiket gibi yapıştırılan evle özdeşleştirilme niteliği ve buna bağlı olarak gelişen kadına ait özel alan statüsü, hukuksal, sosyal ve ekonomik yasaklar uzun bir süre kadın özgürlüğünü kısıtlamış, kadın etkinlik ve söylemlerini kamusal alandan uzak tutmuştur. Bir bütün olarak bakıldığında tarih; savaşlar, fetihler ve kahramanlıklara dayandığı için erkektir. Tarih yolculuğunda kurulan tüm uygarlıklar köklerini, zaferlerden, işgallerden ve fetihlerden almışlardır. Dolayısıyla tarih, sonuçlara ve bu sonuçları elde eden kişilere odaklanır. Zaferler, istilalar, egemenlikler ile dolu olan sonuçlar ise erildir. Ulusların politik çıkarları sonuç odaklı olduğundan tarih duygulardan arınmış ve fiziksel güce dayalı erkek amaçlara yönelmiştir.

Tarih öncesine dayanan ilk bilimsel kayıtlar incelendiğinde, Tanilli'nin ifade ettiği gibi, kadınların daha çok yiyecek toplama işleriyle uğraştıkları, zaman zaman erkeklerle birlikte avlanmaya çıktıkları ve avlanan hayvanı pişirme görevini üstlendikleri tespit edilmiştir (aktaran Sümer, 2009: 9). İtalyan-Belçika uyruklu feminist yazar Nadia de Mond,* “De Wortels van Vrouwenonderdrukking” (“Kadınların Ezilişinin Kökleri”) adlı makalesinde, avcılık-toplayıcılık ile uğraşılan tarihsel dönemde, erkeğin avlanma eylemiyle çok önemli bir unsur elinde bulundurduğunu belirtir ve İtalyan antropolog Paola Tabet'in öne sürdüğü tezi örnek verir. Bu tezde; erkeğin, daha tarihin en başlarında avcılık yaparak çok önemli bir gücü, *silahı* eline aldığı ve bu görevi sürdürerek silah temelli gücü *tekelleştirdiği* ifade edilmektedir (2015: 8). Çok eski dönemlere dayanan kadınla erkek arasındaki erkek egemen bu ilk ve ilkel işbölümü günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.

Avlanmanın yerini yerleşik düzenin alması ve tarıma geçilmesine bağlı olarak, özel mülkiyet hakları doğmuştur. Böylece tarihin daha ilk dönemlerinden itibaren eşitsizlik toplumun farklı kesimlerinde de kendini göstermeye başlamış, cinsiyete ek olarak, gelecekteki ırk, sınıf ve yaşa bağlı ayrımcılıkların temeli atılmıştır. Yerleşik düzen ilk uygarlıkların doğuşunu da beraberinde getirmiştir. Ancak var olan ataerkil toplum düzeni, bu devletlerde kadınların, gerek ekonomik gerek sosyal anlamda ileri bir seviyeye çıkmalarına engel olmuştur. Örneğin Özbudun ve Demirer'e göre, "Eski Mezopotamya'nın" ilk uygarlıklarından olan Sümerlerin yazılı metinlerinden "Ana Ittisu Yasaları" nda "bir kadın kocasından" nefret eder ve ona "sen benim kocam değilsin derse," kadının nehre atılacağına hükmedilirken, "aynı suçu işleyen" kocaya sadece para cezası uygun görülmüştür (aktaran Sümer, 2009: 13).

Yine ilk uygarlıklardan sayılan ve günümüz toplumlarına örnek oluşturan Antik Yunan'da, kadına eşini seçme hakkı verilmemiştir. Politik, kültürel ve sosyal yaşam erkekler tarafından organize edilmiş, kadın adeta evin içine hapsedilmiştir. Antik Yunan'da sosyal açıdan özgürlüğe sahip yegâne kadınlar *etere* adı verilmiş olan, ev kadınlarına kıyasla daha kültürlü sayılan ve fahişe olarak tanımlanan kadınlar olmuşlardır.² Onlar, birlikte oldukları erkeklerle beraber her ortama katılabildikleri için sosyal yaşama rahat bir şekilde dâhil olmuş, serbestçe dışarı çıkabilme imkânı bulabilmişlerdir.

Zamanın söz sahibi bazı Yunan filozoflarının dahi kadınlar hakkında aşağılayıcı söylemleri olmuştur. Örneğin, fikirleri ile günümüze kadar etkisi uzanan Antik Yunan uygarlığının etkin düşünürlerinden Aristoteles, hayvanlar üzerinde yaptığı bilimsel araştırmalar sonucunda sosyal düzen kuramını kadının erkeğe itaati üzerine kurmuştur. Ünlü düşünür, kadın bedenini erkeğinkine kıyasla daha *az kaslı* olmasını onun daha *az gelişmiş* olması olarak addederken, kadınların, erkeğe oranla anatomik olarak, daha küçük olan beyinlerinin de daha düşük zekâyâ işaret ettiğini ifade etmiştir. Aristoteles nezdinde bu özellikler kadının eksik oluşumunun bir göstergesidir. Ona göre, üremede de asıl önem taşıyan erkeğin hareketli spermidir,

²Bkz: Università' degli Studi di Ferrara, "Storia delle Donne, ppt" – (tarih yok) www.unife.it/..storia.../storia...donne.../file, slayt 27/152-slayt 29/152. (10.03.2015).

*Bu bölümdeki alıntıların çevirileri bu çalışmanın yazarına aittir.

kadın rahmi ve yumurtası hareketsizdir, döllemeyi bekler. Yunanlı düşünür, anneliği; esasen erkeğe bağlı olan bir süreçte, dışıden beslenme ve fiziksel anlamda destek sağlama olarak tanımlamıştır (Schmitt-Pantel, 2005: 83-86).

Eski Roma'da kadınlar Yunan kadınına göre biraz daha özgür yaşamışlardır. Evin dışına çıkabilmiş, sosyal hayata katılabılmışlardır. Fakat tıpkı Antik Yunan'daki gibi onların da mutlak kaderleri evlilik ve annelik üzerine kurgulanmıştır. Devlet, erkeğin aile üzerindeki gücünü yasalarla sabitlemiş, onu evin reisi kılmıştır. Kız çocuğun evlenme zamanı babasının kararına bırakılmış ve “evlilik sözleşmeleri, gelinin babası ile müstakbel kocası arasında” yapılmıştır. “Yasal bir evlilikte kocanın, doğan her çocuğun kaderini belirleme yetkisi” olmuştur (Schmitt-Pantel, 2005: 308, 312). Ataerkil Roma geleneğinde, çocuğun resmi varlığına hükmedilmek için baba tarafından “tanıma ayini” gerçekleştirilmesi gerekli görülmüştür. Yeni doğan bebek toprak üzerine bırakılmış, eğer aile reisi tarafından yerden alınıp havaya kaldırılmış ise çocuğun resmen aile üyesi olarak kabul edildiğine karar verilmiş, aksi halde bebek sokağa terk edilmiştir. Bu gelenekte en mağdur olan gruplardan birisi de, sakat doğanların yanı sıra, kız bebekler olmuşlardır.³ Kız çocuğunun resmi kayıtlara geçirilişinin reddini ve bu karardaki erkek üstünlüğünü temsil eden bu tören, Antik Roma uygarlığında erkeğin önemini, kadının ikincilliğini vurgulamakta ve kadınların kaderlerinin erkekler tarafından çizildiğini belirtmektedir.

Tek tanrılı dinlere geçildiğinde ise durum çok fazla değişmemiştir. Üç Semavi dinden ilki olan Yahudi geleneğinde din eğitiminin önemi vurgulanmış, bu eğitimin evde başlatılması ve baba tarafından çocuklarına verilmesi gerektiği Tevrat'ta Mishnah Nedarim 4.3'te ifade edilmiştir (Witherington III, 1990: 7). Colson ve Whitaker'in farklı eserlerinde belirttiklerine göre, İskenderiye doğumlu Yahudi filozof Philo Judaeus, Museviliğe temel oluşturan fikirlerinde; duyguları kadının, zihni erkeğin temsil ettiğini vurgulamış, erkeğin kadından üstün bir varlık olduğunu, kadınısı olanın “eksik, bağımlı” özellikler taşıdığını, erkeksi olanın ise kadına kıyasla “daha tam, daha hâkim” özelliklere sahip olduğunu ifade etmiştir (aktaran Lloyd, 1993: 46-50). M.Ö I. yüzyıla dayalı Yahudilere ait kaynaklarda, babanın kızı ve kocanın karısı üzerinde otorite olduğu, kadının evlilik ile birlikte

³Bkz: Imperivm Romanvm, Romano Impero: “La Donna Romana”, Esposizione delle Femmine 2009, www.romanoimpero.com/.../la-donna-romana. (17.04.2015).

babasının yönetiminden kocasının yönetimine geçeceği, ayrıca istisnalar dışında kadının boşanma hakkı olmadığı belirtilmiştir. Mishnah Kiddushin 4.13 'de kadının, erkekle eşit ölçüde Tevrat eğitimi almadığı için çocuklarını eğitemeyeceği ifade edilmiştir (Witherington III, 1990: 5-7). Sosyal ve dini hayattan köleler gibi uzaklaştırılan Yahudi kadın, Esposito ve Haddad'ın birlikte yazdıkları *Daughters of Abraham: Feminist Thought in Judaism, Christianity, and Islam* ("Abraham'ın Kızları: Musevilik, Hristiyanlık ve İslam'da Feminist Düşünce") adlı kitabın önsözünde belirtildiği gibi adeta "var olmayan Yahudi"dir (Esposito ve Haddad, 2002: viii).

Hristiyanlık dininin buyruklarının yazılı olduğu kutsal kitap İncil'in bölümlerinden Matta (Matthew) 5.28' in geleneksel çevirisinde ifade edildiği gibi, kadına kötü gözle bakan erkek zina yapmış sayılır. Bu emir ile dinin, toplum içerisinde erkeği sosyal düzenden sorumlu tuttuğu, liderliği ona verdiği söylenebilir. Matta (Matthew) 5.31-32'de ise boşanma hakkı erkeğe verilmiş bir hak gibi aktarılırken, kadını boşadığında ona boşanma sertifikasını vermesi gerektiği belirtilmiştir (Witherington III, 1990: 37, 41). Bu buyruklara ilaveten, kadının günahkârlığa eğilimli ve zayıf olması nedeniyle, kocasının boyunduruğu altına alınması gerektiği ifade edilmiştir. Onun günahkârlıktan kurtulması için dine bağlanması ve sosyal görevini çocuk doğurarak gerçekleştirmesi uygun görülmüştür (Sümer, 2009: 27). Hristiyanlık âleminin en büyük misyonerlerinden biri olan Aziz Paulus'un doktrinde; 1 Cor. 11.2-16'da kadının, kocasına itaat etmesinin onun asli vazifesi olduğu, başı kapalı dua eden erkeğin şerefini kaybedeceği, oysa dua sırasında kadının başını kapatmasının bir zorunluluk oluşturduğu, kadının erkek için ve erkekten yaratıldığı, erkeğin Tanrı'nın bir zaferi olduğu ve kocanın karısını sevmesi gerektiği, çünkü karısının bedeninin erkeğin kendi bedeni olduğu ifade edilmiştir (Witherington III, 1990: 161-165).

Semavi dinlerden Müslümanlık da çeşitli söylemlerle erkeğin üstünlüğünü hükme bağlamıştır. Kadının asli vazifesi aile içindedir, toplumsal alanda kadının varlığı kısıtlanmıştır. Shahin Gerami'nin *Women and Fundamentalism* ("Kadınlar ve Köktencilik") adlı eserinde, Murtiza Mottahari'nin *Nizam-i Huguqi zan dar Islam* ("İslam' da Kadın Hakları") isimli yapıtından aktardığına göre, İslam hukuku olan Şeriat'ta, Allah'ın kadını ve erkeği farklı yarattığı, dolayısıyla farklı görevler verdiği

belirtmiştir (1996: 15). Diğer dinlerde olduğu gibi İslam dininde de her zaman kadınla ilgili yasaklar var olmuş ve kadın toplum içindeki varlığını gerektiği gibi gösterememiştir. Örneğin Kuran'daki Nur Suresi 18. cüz ve 31. Ayette, kadınların erkeklerin dikkatini çekmemek için başörtülerini takıp, yakalarının üzerine koymaları, boyunlarını örtmeleri ve dışarıya bu şekilde çıkmaları söylenmiştir. Ahzâb Suresi 22. cüz ve 32. Ayette, kadınların erkeklerle konuşurken yanlış anlaşılmacak için sözlerini *tatlı bir biçimde söylememeleri*, başka anlamlar getirilmeyecek netlikte söylemeleri gerektiği ve yine aynı Surede 33. Ayette evlerinde oturup iman etmeleri emredilmiştir (Ateş, 1975: 352, 421). Verilen örneklerden anlaşıldığı gibi Semavi ya da diğer anlamıyla tek tanrılı dinlerin temelinde eril özellikler mevcuttur. Ataerki düzen dinî buyrukların desteğiyle kadının sosyalleşmesini engellemiştir. Kadın ve yapabilecekleri erkek bir tanrının gözüyle anlatılmıştır.

Ortaçağa baktığımızda, tarihin kadına dayattığı erkek egemenliğinin sürdüğünü görmek mümkündür. Erkekler ile kadınlar önem bakımından ayrı tutulmuş, toplum içerisinde kendilerine ayrılan alanlara yerleştirilmiş, kadınlar fiziksel güçsüzlükleri nedeniyle yeteneksiz olarak tanımlanmışlardır. Kamusal alan ev içi mekândan ayrılmış ve bu öylesine doğal karşılanmıştır ki adeta erkek ile kadın arasında yıkılmaz bir duvar oluşmuştur. Ortaçağ kadınlarıyla ilgili bilgilerin çoğu, “din adamlarının fantezilerinden, kesinliklerinden ve kuşkularından” kaynaklanmaktadır (Klapisch-Zuber, 2005: 17). Kalıpların dışına çıkan pek çok kadın cadılıkla veya fahişelikle suçlanmıştır. Cadı olarak nitelendirilen kadınların “zayıflıkları nedeniyle, büyü ve beddua ile erkeklerden öçlerini almak” istedikleri kanaati oluşmuştur. Fahişelik ise kadın “kendi vücudunu istediği gibi kullanmakla erkek egemenliğini ve ataerkilliği kalbinden” vurup zayıflatdığı için tehlikeli görülmüştür. Özellikle halk sınıfından sayılan ve fahişelerin hareket serbestisine sahip olan, istedikleri yere istedikleri zaman girip çıkabilen dullar, şifacılar ve çamaşırcılar cinsiyetçi ayrımcılığa maruz kalmış ve engizisyon tarafından cezalandırılmışlardır (Davis ve Farge, 2005: 423, 434).

Ortaçağın toplum düzeninde kadınlar adeta iki gruba ayrılmıştır: Kadın ya kutsal ya da kötüdür. Genel yargı, dönem kadınının bu iki uç nokta arasında konumlandığı şeklindedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Ortaçağ'ın kadını bilinç

düzeyinde bir ilerleme kaydetmiş ve eğitimin öneminin farkına varmıştır. Ancak dini kurumların baskısı nedeniyle kendisini yazılı olarak ifade edememiş veya etse dahi ürettiği eserlere kendi adını verememiştir. Ortaçağın sonu modern çağın başlangıcına ait ilk yazılı eser Venedikli şair ve filozof Christine de Pisan'ın *La Cité des Dames* (“Kadınlar Şehri”) adlı eseridir. Yazar yapıtında, “bir kadın olarak doğmuş olmanın talihsizliğini” tartışırken, “pek çok kadının başkaları tarafından biçilmiş elbiselere sarındığını” aktarır (Klapisch-Zuber, 2005: 11). De Pisan, bu eseriyle, bu çağda kadınlar hakkında egemen olan genel görüşe tezat oluşturacak şekilde, kadının bilinçli ve akıllı bir varlık olduğuna dikkat çekmiş ve eğitim imkânları tanınırsa onların da erkekler gibi başarılı olabileceklerini vurgulamıştır.

1.2. AYDINLANMADAN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DÖNEMDE KADIN

Bu bölümde, Aydınlanma çağının en önemli olayları arasında yer alan, toplumsal ve düşünsel fikirlerin temeline akli oturtan bilişsel aydınlanma ve onun getirisi olan insan haklarından söz edilecek, bu yeni kavramların kadın hareketi üzerindeki etkilerinden bahsedilirken başta Mary Wollstonecraft olmak üzere çeşitli kadın kuramcılardan örnekler verilecek ve akabinde 21. yüzyılda kadın hareketinin ulaştığı noktaya değinilecektir.

Aydınlanma çağı, tarihin diğer devirleri gibi kadın için zorlu bir dönem olsa da Ortaçağ'ın zifiri karanlığına kıyasla onlara ışığı görmelerini sağlayacak bazı kazanımlar getirmiştir. 1789 Fransız Devrimine kadar süren bu dönemde, kadınlar; Avrupa'da gerçekleşmeye başlayan, *özgürlük, eşitlik ve kardeşlik* başlıklı devrim hareketine ayak uydurmaya ve geliştirdikleri kuramları sosyal yaşama geçirmeye gayret etmişlerdir. Bu dönemin en belirgin doktrini, insanların, devlet yöneticilerinin müdahale edemeyecekleri, doğuştan gelen hakları olduğu inancı olmuştur. Temelini bu inançtan alan “Aydınlanmacı” feminizmin umudu, erkeklere ait olduğu düşünülen hakların kadınlara da ait oluşudur. Sir Isaac Newton ve Galileo gibi bilim insanlarının yaptıkları buluşların da her alanda var olan yargı kalıplarının yıkılmasında oldukça fazla etkisi görülmüştür. Ayrıca siyaset felsefecilerinin de ortaya attıkları “doğal hakların ya da doğal kuralların” var olduğu fikri “modern dünyanın” sahip olduğu önemli değerlerden birinin de temelini oluşturmuştur. Bu dönemin kadın hareketine ilham veren feminist eylemcileri arasında 1790'da, *On the*

Equality of the Sexes (“Cinsiyetler Arasındaki Eşitlik Üzerine”) adlı eserini yayımlayan Amerikalı Judith Sargent Murrey ve ondan hemen bir yıl sonra 1791’de “*Les Droits de la Femme*” (“Kadın Hakları”) adlı el broşürüyle Fransız Olympe de Gouges sayılabilir (Donovan, 1997: 21-23). Olympe de Gouges, bu broşürü nedeniyle günün Fransız yasalarına göre giyotinle idam edilmiştir. Onun acı sonu kadın hareket ve söyleminin sonunu getirmediği gibi diğer etkin söylemlerin doğmasına neden olmuş ve modern feminizm anlayışına temel oluşturacak eserlerin yaratılmasına destek oluşturmuştur. Bu yazılı eserlerin kadın hareketine basamak oluşturan en etkililerinden biri Mary Wollstonecraft'ın *A Vindication of the Rights of Women* (“Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi”) (1792) adlı eseridir.

Mary Wollstonecraft, tarih sürecine yerleşen ezberi bozmuş ve bilinen, ancak göz ardı edilen bir noktayı gözler önüne sermiştir. Bu nedenle, ondan bahsetmeden başka bir başlığa geçmemek gerekir. Wollstonecraft, “Aslında tarihe baktığımızda görürüz ki, isimlerini duyuran kadınların hiçbiri, kadınların en güzeli, ya da en zarifi değildir,” demiştir (2007: 45). Yazar, bu söylemiyle önemli bir gerçeğin altını çizmiştir. O güne kadar kadın kimliği, kadın bedeni üzerine oturtulmuş, onun hep fiziksel özelliklerinden bahsedilmiştir. Ancak tarihsel süreçte isimlerini duyuran kadınlar, kimliklerini bedenlerine değil, fikirlerine yaslamışlardır. Bu fikir günümüze uzanan kadın hareketinin omurgasını oluşturmuştur. İlk kez bir kadın yüksek sesle kadın kimliğinin bedensel özelliklere değil, akla ve eğitime oturtulmasını söylemektedir. Kadının, kocasının süslü güzeli olmaktan çıkıp toplumdaki üretken vatandaş yerini alması gerektiğini vurgulamıştır. Kadınların akılları ile esaret sürecinden kurtulabileceğini, aklın ise eğitim ile gelişeceğini belirtmiştir. Bunu yapabilmek içinse öncelikle kadınların kendilerini esir eden düşünsel kalıplardan kurtulmalarının, içselleştirdikleri erkek-egemen normları yıkmalarının gerekliliğini ifade etmiştir.

Mary Wollstonecraft'ın kadınlara vermek istediği mesajı dünyaca tanınan İtalyan siyaset ve edebiyat adamı Machiavelli'nin hayranlarından biri olan ünlü futbol antrenörü Vincent Lombardi'nin sözleri ile özetlemek kabildir: “Eğer biz yönetiliyorsak, bu büyük olasılıkla kendi hatamızdır” (aktaran Ledeen, 2003: 26). Kadın hareketinin en önemli isimlerinden birisi olan Wollstonecraft; kadınların yaptıkları büyük bir hataya dikkat çekmiş, güzelliğin, aklın ardı sıra gelmesi

gerektiğini vurgularken, kadının ikincillikten kurtuluşunun güzel görünmekle değil, eğitim ve bilinç düzeyinin yükseltilmesi ile olacağını ifade etmiştir. Onun dikkat çektiği bu *öncelikli farkındalık*, hak ve özgürlük temelli diğer kadın söylemlerini de beraberinde getirmiştir.

Aydınlanma çağından, günümüze kadar olan süreçte ise doğal haklar söylemini temel alan feminist kuramcılar kadın hareketini bugüne taşıyan ilk dalga'nın başlangıcını oluşturmuş ve 19. yüzyılda oy hakkı talep ederek kadının sesinin toplum içerisinde duyulmasını sağlamışlardır (Nye, 1988: 5). Böylece kadınların ülke yönetimi üzerindeki haklarının elde edilmeye başlanmasıyla birlikte onlara yapılan haksızlıklarla mücadele süreci başlamıştır. Oy hakkı elde edildikten sonra kadının eğitim, çalışma ve mülkiyetle ilgili haklarının üzerine gidilmiş ve onun kamusal alanla bütünleşmesi sağlanmıştır. Erkekler gibi kendilerinin de doğuştan gelen temel haklara sahip olduklarını ifade eden kadınlar, bireylik vurgusunu yaparak, kendilerinin de insan olduklarını ve erkekler gibi özgür doğduklarını belirtmişlerdir. “Doğal haklar ilkelerini kadınlara uyarlayan ilk kişi” olan Sarah Grimké, bütün erkek ve kadınların “eşit olarak yaratıldığını” belirtmiş, kadınların da erkekler gibi toplumsal olaylar üzerinde kendi fikirlerini ifade etmeleri gerektiğini savunurken, “aklın cinsiyetinin” olmadığını vurgulamıştır (Donovan, 1997: 44-46).

Bu yüzyılda meydana gelen kadın hareketinin diğer iki önemli lideri Elisabeth Cady Stanton ve Susan B. Anthony, kendilerinden önce gelen isimlerden Wollstonecraft ve Grimké'nin ifade ettikleri “Aydınlanma Teorisi”ni geliştirmişlerdir. Stanton, kadınların da erkekler gibi “doğal hakları” olduğunu, onların da “özgür doğmuş” bireyler olduklarını ve her anlamda erkeklerle eşit olduklarını ifade etmiştir. “1872 Kongre seçimlerinde oy kullandığı” için suçlanan Susan B. Anthony ise konuyla ilgili olarak yaptığı mahkeme savunmasında “vatandaşlık” haklarını kullandığını belirtirken, her bireyin söz söyleme ve oy kullanma hakkı olduğunu vurgulamıştır (Donovan, 1997: 48-51).

Aynı yüzyıl akabinde gerçekleşen Endüstri Devrimi sonrasında gelişen sosyalist fikirler, eşitliği teşvik eden yapısal özellikleri ile kadın hareketlerini desteklemiş, kadının sosyal tanımını değiştirmiştir. Bu yeni tanım ile ilgili en vurgulu ifadeyi Charlotte Parkins Gilman, *Women and Economics* (“Kadın ve Ekonomi”) (1898) adlı eseri ile yapmıştır. Sümer'in, Lane'in yazdığı *Kadınlar Ülkesi* adlı

eserinden aktardığı gibi, Charlotte Perkins Gilman “Sosyal Darwinist hipotez” üzerine kurulmuş olan *Women and Economics*'de, insanları belirleyen değerlerin onların “toplumsal ve ekonomik ortamları tarafından” oluştuğunu belirtmiş, kadının sosyal ve ekonomik ortamını, erkeğe bağlı olduğu için “yapay” olarak değerlendirmiştir (2009: 96). Ayrıca, Donovan'ın *Kadın ve Ekonomi*'den aktardığı gibi, Gilman, erkeklerin sosyal bir hayatları olduğunu, kadınların ise evde erkeğe hizmet etmekten başka bir iş yapmadıklarını belirtmiş ve “ev hayatını radikal olarak değiştirmeyi” önermiştir (1997: 101).

Sanayi Devrimine kadar yaptığı işlerin “ahlaksallığı ve yasallığı” ile gündemde olan ve çamaşırcılık, ev hizmetkârlığı, terzi gibi bedensel emek gerektiren, yani günümüzde mavi yakalı olarak tabir edilen işlerde çalışan kadın, devrim sonrasında daha çok “profesyonel” olarak nitelendirilen, sekreterlik, öğretmenlik veya tezgâhtarlık gibi “beyaz yakalı” işlerde de kendini göstermeye başlamıştır. Ancak kadın tüm bu reformlara rağmen yine de kendisi için biçilen işlerin kapaında kalmıştır (Fraisie ve Perrot, 2005: 374, 381). Endüstri devrimi ile birlikte gelişen makine kullanımı da erkeğin işi olarak addedilmiş, onun dışındaki işler kadınlarla özdeşleştirilmiştir. Bunun yanı sıra ücret eşitsizlikleri de doğmuştur. Endüstrileşme ile birlikte üretim unsurunu “imalat” sektörüne toplayan sanayi toplumu, sanayi sonrasında iş yoğunluğunu “imalat sektöründen hizmetlere” kaydırmış ve hizmet koluna kadını yerleştirerek yeni toplumsal cinsiyet ayrımlarının doğmasına etken olmuştur. “Cinsiyetlendirilmiş” bu iş bölümünün var olan erkek egemenliğini sürdürdüğünü söylemek mümkündür (Sancar, 2008: 55).

20. yüzyılın başlaması ile birlikte artık kadınlar, cinslerin farklılığı konusunda tartışmalar açma, belirli bir güce sahip olma ve kuramlar geliştirme çabalarını, içinde yaşadıkları kültürel ve ulusal sınırların dışına çıkarmak, dolayısıyla ulusalcılıktan daha çok ulus-aşırı olmak yoluna girmişlerdir. Kadının yaşamdan beklentileri annelik ve ev kadınlığı sınırlarını aşmış, sosyal ve siyasal etkinliklere, uluslararası organizasyonlara katılım arzuları oluşmuştur. Bu arada yeni yeni görülmeye başlanan teknolojik gelişmeler de yavaş yavaş modern kadın portresinin çizilmesine aracılık etmeye başlamıştır. Bu yüzyıl içinde dikkati çeken en önemli unsurlardan birini dünya savaşları oluşturmuştur. Bu savaşlar üst ve orta sınıf kadınının ev içi uğraşlarını evin dışına taşımıştır. Tarihsel ölçekte ülkeler için yıkım oluşturan bu

savaşlar, kadınlar için bir birey olmanın farkındalığını yaratmış, onlarda, ataerkil sistem tarafından kendilerine biçilen “geleneksel” rollerinin dışına çıkarak “ülkeye hizmet” vermenin rol değişimiyle gerçekleştirileceğinin bilincini oluşturmuştur. Sümer'in Thébaud'dan aktardığı gibi, sosyal ve ekonomik alanda, gelişen olumlu yeniliklerin yanı sıra eğitim ve sağlık alanında da kadınlar daha iyi hizmetlere ulaşabilmeye başlamışlardır. Yeni gelişen kentleşme biçimi, teknolojik yenilikler ve ekonomik özgürlükler kadının çocuk yetiştirme şeklini de değiştirmiş, bu faaliyetler artık eskiye oranla daha az zaman aldığı için kadın “sosyal yaşam”a daha etkin bir düzeyde katılım sağlamaya başlamıştır (2009: 60-61).

Donovan'ın, *Feminist Teori* başlıklı eserinde belirttiği gibi, bu yüzyıl, feministlerin “geleneksel kadın değerlerine ve tutumlarına yaptıkları vurguyla, kültürel bir feminizmin” yükselişine tanıklık etmiştir (1997: 319). Değişen maddi koşullar altında meydana gelen deneyimler neticesinde kadınlar farklı bir bakış açısı geliştirmiş ve gerek ekonomik, gerek politik, gerekse sosyal eylemlerin ortasında yerlerini almışlar ve bu bağlamda eserler vermişlerdir. Örneğin Virginia Woolf, *Three Guineas (Üç Gine)* (1938) adlı eserinde, kendisine yazılan ve maddi destek talebinde bulunulan üç mektubu cevaplamış, bu taleplerin her birini birer Gine vererek yerine getireceğini belirtmiş, ancak belirli şartlar koymuştur. Bu şartların en önemlisi, bir kadın etiği oluşturulmasıdır. Eser aynı zamanda kadınların barışçıl olduklarını ifade ederken, onların savaştan nasıl kaçabilecekleri üzerine yoğunlaşmıştır (1997: 343). Simone De Beauvoir, *Second Sex* (1949) (*İkinci Cins*) adlı eserinde, “kadın doğulmaz, kadın olunur” söylemiyle, sosyo-kültürel şartlandırmaların sonucu oluşan bir dişilik tanımlaması yapıldığını, erkeğin kadının kendisinden farklı olan yapısından korktuğu için onu korunması gereken bir yaratılışa gösterdiğini ve kadını farklı kategorilere yerleştirdiğini vurgulamıştır. De Beauvoir, hem kapitalizmin hem de sosyalizmin kadını “öteki” olma durumundan çıkaramayacağını belirtmiştir. “Temel” sorunun kadına konan sosyal ya da ekonomik engeller değil, Zekiye Demir'in belirttiği gibi, kendi kafasının içindeki “engeller” olduğunu ifade etmiştir (aktaran Sümer, 2009: 128). De Beauvoir, kadınların kendilerine giydirilen rollerden kurtulmamaları halinde, toplum içerisindeki ikincilliklerinin devam edeceğine dikkati çekmiştir. Feminizmin “İkinci Dalgası” olarak adlandırılan bu sosyal değişiklik ve radikal fikirlere dayalı reformlar,

feminizm hareketleri içerisinde dalga boyutu en yüksek eylemler olarak adlandırılabilir. Akabinde takip eden feminist hareketler onların izdüşümleri olarak nitelendirilebilir.

21. yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri, post-yapısalcı veya post-modernist teorilerin feminizm üzerine yaptıkları etkidir. Bununla birlikte küresel feminizm ve ekofeminizm gibi yönelimler feminist teoriye yeni pencereler açmıştır. Küresel feminizmin odak noktasını Batılı olmayan kadınların koşulları oluştururken, ekofeminizm, “erkek egemenliği ile doğal dünyanın yağmalanması arasındaki” bağı mercek altına almıştır (Donovan, 1997: 350-351). 21. yüzyıl kadın hareketinde dikkati çeken nokta, feminist hareketin sınırlarının genişletilmesi, kadınlar arasındaki sınıf, ırk ve renk farklılıklarının aşılma çalışmasıdır. Artık ulus-aşırı (transnasyonel) haklar ve söylemler oluşmaya, ayrımcı nitelemeler ortadan kalkmaya, kimlikler yer değiştirmeye, ben kavramının gerçekteki izdüşümü sorgulanmaya başlamıştır. Stuart Hall bu kavramı “farklılık ve melezlik” temelleri üzerine oturtmuş, “kararsızlık stratejisini” benimsemiştir. Farklı melez kimliklerin gerçek kimlikler olduğunu savunurken, onun için önem taşıyanın “yeni etniklikler” olduğunu vurgulamıştır. Hall, dünyamızı milliyetçiliklerin sert sınırlarının ortadan kalktığı, ulusların “sarmaş dolaş olduğu,” hudutların birleştiği bir dünya olarak tanımlamış, modernizm’ in hem sosyal gelişmeye ve medeniyete, hem de “boyun” eğdirmeye dâhil olduğunu savunmuştur (McRobbie, 2013: 104-105). Ona göre postmodernite, yaşadığımız toplumsal düzende ortak noktaları ve farklılıkları belirlemek demektir.

Hall’a benzer bir şekilde, Rosi Braidotti, *Beyond Equality and Difference* (1992) (“Eşitliğin ve Farklılığın Ötesinde”) adlı eserinde, “öznenin ve hatta eşitliğin birliğini” reddederek, “kim ile eşit?” sorusunu sormuş ve bunların “tahakküm” olduklarını ifade etmiştir. Braidotti, bu söylemine ilaveten, cinsiyetlerin dil içerisinde belirlendiğini ifade ederek, bu belirlemelerin kimliklerimize vurulmuş birer “kilit” olduklarını öne sürmüştür. Her iki kuramcının da üzerinde durdukları ortak nokta, feminizmin, “dişil” olanın ne olduğunu doğru tanımlaması üzerine odaklanmıştır. Onlara katkı sağlayan bir başka kuramcı Judith Butler, “post-feminizmi kuramsal olarak geliştirmek” istemiş, bu bağlamda cinsel ilişkinin üremek adına bedenlere tekdüzeliği getiren bir “şiddet eylemi” olduğunu belirtirken, “kadın olmanın

gelebileceği” anlam sınırlarını aşmayı önermiş ve yeni tanımlamalar yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Mc Robbie, 2013: 105-109). Post-yapısalcılığın, geçmişten günümüze aktarılan kalıplaşmış rol modelleri aşmamız gerektiğini ifade ettiğini söylememiz mümkündür. Kalkan sınırlar kapsamında toplumsal cinsiyet rollerindeki sınırlamaların ve kalıp yargıların da kaldırılmasının ya da yeniden tanımlanmasının küresel feminizm için bir gereksinim olduğu söylenebilir. Daha fazla kitleye ulaşmak adına, feminist hareket; ortak eylemlere, transnasyonel tanımlara ve söylemlere, kısaca örgütsel veya ulusal sınırlar dışında uluslararası birlikteliğe ihtiyaç duymaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN KİMLİĞİ VE

ADRIENNE RICH

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KURGUSU VE KADIN KİMLİĞİ

Bu bölümde, toplumsal cinsiyet hakkında kısa bir bilgi verilecek, toplumsal cinsiyet rollerinin temelini oluşturan anaerkillik ve ataerkillik kavramlarına kısaca değinilecek, toplumsal cinsiyet kavramının önemi aktarılacak ve toplum içerisinde cinsler arası eşitliğin nasıl kurgulanacağı konusunda önerilerde bulunulacaktır. Ayrıca toplumsal cinsiyet olgusu içerisindeki kadın tanımı irdelenirken, dilin bu tanım üzerindeki etkisi çeşitli kuramcılardan örnekler verilerek açıklanacaktır..

1970'lerin ortalarında gelişen feminist düşünce ile birlikte ortaya çıkan “toplumsal cinsiyet kavramı,” “cinsiyet farklarının” oluşumuna açıklama getiren bir kavram özelliği taşımaktadır (Sancar, 2008: 25). Toplumsal cinsiyet, bir yandan kültürel bir “inşa” üzerine oturtulan kadın ve erkek kimliklerinin sığınağına işaret ederken, bir yandan da “biyoloji kaderdir” olgusuna karşı çıkmaktadır (Butler, 2005: 53). Tarihsel süreç içerisinde kadın ezilmişliği, biyolojiye dayandırılmış ve kadın olgusunun tanımı eril iktidarın keyfiyetine bırakılmıştır. Toplumsal cinsiyet, bu keyfiyeti kabul etmezken, “cinsiyetli” bedenlere “zorla” kabul ettirilmeye çalışılan toplumsal kurguları yeniden düzenlemeye gayret sarf etmektedir (Şaşman-Kaylı, 2010: 27-28).

Ataerkil toplumlar erkek odaklı görüşlerin yaygın olduğu toplumlardır. Bu görüş kapsamında, erkeğin gözüyle tanımlanan akıl ve güç gibi pozitif addedilen değerler erkeği yansıtırken, zayıflık, duygusallık gibi negatif addedilen değerler kadına atfedilmiştir. Erkek egemenliği, varoluş nedeninin ortasına fiziksel gücü koymuş, kadını ise bedensel zayıflığından ötürü yönetim mekanizmalarından uzak tutmuştur. Cinsiyete dayalı bu merkezi idare sistemi tarihsel süreç içerisinde erkeğin sosyal ve ekonomik edinimlerini de güçlendirmiştir. Donovan'ın aktardığı gibi, ataerkilliğe karşı olan Elizabeth Cady Stanton, *The Matriarchate* (“Anaerkillik”) (1891) adlı eserinde; uzun bir zaman önce kadınların yönetimde söz sahibi oldukları bir dönemi kafasında kurgulamış, onların bu güçlerini “insanlığın iyiliği için” kullandıklarını vurgularken, medeniyetlerin oluşumunda kadınların, çocuklarına

karşı duydukları besleme ve koruma endişelerinin çok büyük etkileri olduğunu belirtmiştir (1997: 86). Banner, *The Matriarchate* isimli eserinde Stanton'un; anaerkilliğin içerisinde var olan koruma içgüdüsü nedeniyle toplumlara barışı ve bolluğu getirdiğini, ataerkilliğin ise, savaşları ve toplumsal kargaşaların doğmasına sebep olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir (aktaran Donovan, 1997: 87). Stanton, bu eserini, kadınların kaybettikleri “özsaygılarını” yeniden oluşturmalarına destek vermek adına yazmıştır. Kadınların değersiz olmadığı kültürleri araştırırken, “anaerkillik kuramıyla” tanışan kuramcı, anaerkil yönetim sonrası ataerkil yönetimin izlediğini, bu iki dönem akabinde geleceğini öngördüğü ve “Amfiarki” (ikili-egemenlik) olarak adlandırdığı düzende kadınla erkeğin “eşit olarak söz sahibi olacağı androjen dönemin” yaşanacağını ifade etmiştir (aktaran Donovan, 1997: 85).

Stanton'ın eserinden de anlaşılabileceği gibi; bireylerin tutumları, ait oldukları toplumlarla paralel bir uyum içerisindeyler. Bu bağlamda, sosyal yapı içerisindeki olumlu ya da olumsuz tüm oluşumlar bireyi etkilemekte, onun davranış ve düşüncelerine yansımaktadırlar.

Sosyal evrim sürecinde, bireyin toplumsal varlığı ve dünyayı algılama şekli, içinde yaşadığı sosyal koşullara paralel olarak gelişmiştir. Sümer'in aktardığına göre, Marx ve Engels, *Die Deutsche Ideologie (Alman İdeolojisi)* (1992) adlı eserlerinde, hayatı belirleyen unsurun “bilinç değil,” tam tersine *bilinci belirleyen hayat* olduğu şeklinde ifade etmişlerdir (2009: 175). Kadın özgürlüğü tarih boyunca her alanda sınırlandırılmıştır. Kadına gerek sosyal, gerekse ekonomik alanda getirilen kısıtlamalar, onun dünyayı algılama, kendini tanıma ve adlandırma biçimlerini de belirli sınırlar içerisinde bırakmıştır. Marx ve Engels'in düşünsel öncüllerinden biri olan Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* adlı eserinde belirttiği gibi, kadın ev hayatı içerisinde değersizleştirilmiş, gözlem yapma imkânı yok olmuştur. Wollstonecraft, kadının bu durumdan kurtulması için, kamusal alana dâhil olmasını, gerek bilgisini gerekse bilincini yükseltmesini, bu şekilde çok daha mutlu olacağını ve ayrıca zararlı alışkanlıklardan uzak duracağını vurgulamıştır (2007: 85-87).

Kadının adlandırılması, temsili ve sınıflandırılması, kendi sesini duyurması ile gerçekleşebilir. Ancak, öncelikli olarak üzerinde durulması gereken, kadının kendi varlığını, kendi kimlik sorununu net olarak tanımlaması ve bu sorunu

çözebilmek için neler yapması gerektiğini bilmesidir. Kadın kimliğinin önündeki en önemli sorun, sosyal ve kültürel tanımlamalara dayalı olan toplumsal cinsiyet dayatmalarıdır. Connell'in ifade ettiği gibi, küresel boyuta ulaşan bu “cinsiyet düzeni,” önceden var olan “cinsiyet sistemleri arasında” bağ kurmakta, akabinde kendi cinsiyet kurgularını üreterek, yeni cinsiyetlendirmeler oluşturacak kalıpları yaratmaktadır (aktaran Sancar, 2008: 91). Bu kalıplar, bizlerin biyolojik özelliklerimizin dışında, toplum tarafından bizlere verilen, kültürden kültüre değişkenlik gösteren ve de zaman içerisinde farklı nitelikler taşıyan değer ölçütleridir. Genel olarak her birimiz kadın ya da erkeğe ait cinsel uzuvlarla dünyaya geliriz. Ancak daha doğum öncesinden ve çocukken bizlere *sosyal* etiketler yapıştırılır. Ülkemizde var olan kültürün bizlere yapıştırdığı bu etiketlerden bir tanesi mavi rengin erkek bebekle, pembe rengin kız bebekle özdeşleştirilmesidir. Alınan tüm hediyeler cinsiyete dayalı bu renk ilişkisine dayanmaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle günümüzde pek çok ülkede birbirine benzer özellikler görülse de bazı uygulamalar zaman içerisinde ve kültürden kültüre farklılık ve değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, Amerika' da 1918 Haziran'ında yayınlanan sayısında, *Earnshaw's Infants' Department* (“Earnshaw’un Çocuk Reyonu”) dergisi, pembe rengin; bu renk daha belirgin ve kararlı bir izlenim bıraktığı için, erkek çocuklarına, mavi rengin ise, daha yumuşak bir renk olduğu için, kız çocuklarına uygun olduğunu belirtirken, 1927'de yayınlanan *Time* dergisi, bu görüşü destekler nitelikte bir yazı yayınlamaya, mavinin kızlara, pembenin erkeklere uygun olduğunu altını çizmiştir. Oysaki 1940'larda hazır giyimciler bilinmeyen nedenlerden dolayı, bu yargının tam tersini belirtmiş, maviyi erkeklere, pembeyi kızlara uygun görmüşlerdir (Boulton, 2014: sayfa no yok). Daha eski çağlara bakıldığında ise, gökyüzü ile anlamlandırıldığı için, mavinin erkek çocuklarına, pembenin ise adet kanını anımsattığından dolayı kız çocuklarına uygun bulunduğu görülmüştür (Molteni, 2015: sayfa no yok). Daha çocukluk çağlarında gerçekleşen bu tür ayrımlar, ilerleyen süreçte başka yapay ayrımları da beraberinde getirmiş ve buna bağlı olarak siyasetten eğitime kadar her alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini doğurmuştur.

Siyasi alanda kadına verilen sınırlı kotalar, eğitim hayatında kız çocuklarına tanınmayan imkânlar, iş hayatında kadına uygulanan fırsat ve ücret eşitsizlikleri, sosyal ve hukuksal alanda görülen adaletsizlikler, kökleri çok derine dayanan

cinsiyet yargılarının olumsuz sonuçlarını taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet alanındaki yargı kalıpları, günümüz dünyasında kadınlar için halen bir mücadele alanı olmaya devam etmektedir.

Bu yargı kalıplarının kırılması ve doğru toplumsal cinsiyet temelleri atılması için bahsedilebilecek dört temel mücadele aracından birincisi eğitimidir. Yıllar önce Mary Woolstonecraft'ın da *A Vindication of The Rights of Women* adlı eserinde söylediği gibi, “kadınların zihinlerini geliştirerek onları güçlendirirseniz, kör itaatın de sonu gelecektir” (2007: 38). Ursula Le Guin de, Wollstonecraft'a benzer bir biçimde, “özgürlüğün tadına bakanlar, bir daha köleliği kabullenemez” diyerek adeta Wollstonecraft'ı onaylamıştır (aktaran Sümer, 2009: 196). Erkek egemenliğini savunan ataerkil yapı, kadının sorgusuz, sualsiz kendisine itaatini beklemektedir. Bu istek, erkek egemen düzenin uç noktalara varması için gereken bir ön koşuldur. Böylelikle erkek, yaşamın her alanında daha baskın hale gelirken, kadın her anlamda ezilecektir. Oysa bilişsel olarak gelişmiş bir aklın yaratabileceği ekonomik imkânlar ve sorgulama kabiliyeti, erkeğin yaratmak istediği tekeli her alanda yıkabileceği gibi, bu özgürlük, onun varoluşunun ayrılmaz bir parçası olacaktır.

Ataerkil düzen ile mücadele ve toplumsal cinsiyetin doğru tanımlanması için gereken araçlardan ikincisi yine Wollstonecraft'ın ifade ettiği gibi, kadınların “yurttaşlık görevlerini” yerine getirmek adına çaba sarf etmeleridir (2007: 216). Bu çabanın içerisine, kadınların; kendilerini toplumsal alanda temsil edebilecek, seslerini duyurabilmelerine yardımcı olacak, kanunlar nezdinde erkeklerle eşit olabilmelerini sağlayacak siyasi temsilcileri seçme hakkını koymaları gerekmektedir. Kadınların yurttaşlık görevlerinden birisi de toplumun geleceğinin eşit şartlarda düzenlenmesine destek olabilecek bilinçte çocuklar yetiştirmeleridir. Çocukların büyürken gördükleri doğru rol modeller, onların devralacakları yarınlarda, doğru bireyler olmalarını sağlayacak önemli unsurlardan birisidir. Toplumsal cinsiyet üzerindeki adil tanımlamalar ancak toplumsal eşitlikle sağlanabilir. Mohanty'nin Iris Marion Young'tan aktardığına göre, “...Eşitlik sadece sosyal malların...” paylaşımından ibaret değildir, toplum içerisinde herkesin gerekli olan tüm “kurumlara tam” katılımı ve her bireye eşit fırsatlar verilmesiyle sağlanır (2005: 251). Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yaratılacak bu farkındalık, sosyal bilincin yükselmesine yardımcı olacaktır

Toplumsal cinsiyet eşitliği adına gerçekleşmesi gereken üçüncü mücadele aracı; kadının iş hayatına aktif olarak katılabilmesi ve ekonomik bağımsızlığını elde edebilmesidir. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında rol oynayan kadınlar, kurdukları sosyal ilişkilerle hem kendi bakış açılarını geliştirebilecek hem de ülkenin kişi başına düşen milli gelirinden etkin bir pay sahibi olacaklardır. Kadın vergisinin ekonomiye katkısı, daha çok kadının iş sektöründe pozitif ayrımcılığını arttıracak gibi, onun kimlik tanımının da daha doğru yapılmasına yardımcı olacaktır.

Kadının kendini özne olarak algılaması ve ifade edebilmesinin temel koşullarından biri ekonomik bağımsızlığıdır. Kadın ancak ekonomik olarak bağımsız ve güçlü olursa kendini tanımlama ve özne olmak hakkına sahip olabilir. Kadın, kendisini erkeklerin soktuğu kalıplardan kurtarabilmek için “ben” demeyi, yani özne olmayı öğrenebilmelidir. Berktaş'ın ifade ettiği gibi, ataerkil kültür ona bu hakkı kendiliğinden vermez. Bu kültürde kadının temsil yetkisi yoktur. “Simgeleme” ve “nesneleri tanımlama yetkisi” erkeğin tekelindedir. Bu bağlamda erkeğin gözünde kadının “kendisi simgelenen bir nesnedir” (aktaran Sümer, 2009: 180).

Toplumda kadın kimliğinin tanımının doğru bir biçimde yapılması, erkek kimliği üzerindeki bazı baskıların da kalkmasını sağlayacaktır. “İlk kuşak erkeklik araştırmaları” göstermiştir ki: “Egemen erkeklik değerlerine uyum” göstermekte zorlanan erkeklerin hayatında da “olumsuzluklar” yaşanmakta ve onlar da bir bedel ödemek zorunda kalmaktadırlar (Sancar, 2008: 26). Tarihin en eski çağlarından bu yana güçlü olmaya şartlandırılan ancak bu gücü taşımakta kendini yetersiz hisseden ya da buna istek duymayan erkek, doğru şekilde yapılan kadın tanımıyla bu baskıyı üzerinden atabilecek, kendi kimliği üzerine inşa edilen toplumsal cinsiyet değerlerini kadın ile eşit olarak paylaşabilecektir. Önyargılar ile duygusallıktan arındırılmaya, tamamen akıl ile donatılmaya çalışılan erkeğin önceliği bir *cins* olmak yerine bir *birey* olmak olacaktır. Sağlıklı ve dengeli toplum oluşumunun temeli toplumsal cinsiyet eşitliğinden geçmektedir.

Toplumsal cinsiyetin adaletli bir dağılımı için gereken dördüncü mücadele aracı kadının doğruluk, özgüven, açıklık temelleri üzerine oturttuğu bir dil ve ona bağlı gelişen söylemdir. Feminizmin vardığı önemli sonuçlardan biri, “kadınların erkekler tarafından” üretilen bir dil içerisinde “yaşamak zorunda” bırakıldıklarıdır. Selma Zafer Sümer'in İrzık ve Parla'nın *Kadınlar Dile Düşünce* adlı eserlerinden

aktardığı gibi, “kadınların sessizliğinin” nedeni, onların kendileri hakkında konuşan bir dil tarafından tanımlanmış olmalarıdır (2009: 157-158). Kadın sessizliği, erkek temelli bir taleptir ve onu kendini doğru biçimde tanımlamaktan alıkoyacaktır. Suskunluk dışında, dişiliği ön planda tutmayan, yalandan arındırılmış ve gerçek kurgular üzerine oturtulan feminist söylem, temeli bugünden atılan yarının da desteği olacaktır.

Kadın kimliği üzerine yerleştirilen, kadını nesneleştiren, onu özne olmaktan alıkoyan, tanımlayan değil ama tanımlanan yapan yanlı söylem kalıpları, gelişim süreci içinde olan kadın hareketine de bir engel oluşturmaktadır. Kadını zayıflık, güçsüzlük, incelik, fedakârlık, hassaslık, acizlikle bağdaştıran bu kalıp yargı söylemler, kadın hareketinin ulaşmak istediği sağlıklı toplumsal cinsiyet idealini zedelemektedir.

Sağlıklı bir sosyal cinsiyet kurgusu için gereken doğru söylem örnekleri arasında pek çok entelektüelin ismi sayılabilir. Örneğin; Humm'un belirttiği gibi, Simone de Beauvoir “dişil dilin” bastırıldığını vurgularken, bu dilin toplumun ve “kültürel konuşmanın ötekisi” olduğunu ifade etmiştir (aktaran Sümer, 2009: 187). Tillie Olsen, *Silences* (“Sessizlikler”) (1978) adlı eserinde “bir kadın dili ortaya” koymanın önemini vurgulamış, Dale Spender “dil gücünü araştıran sorular” sormuş ve 1980 yılında yazdığı *Man Made Language* (“Erkek Yapımı Dil”) adlı eserinde dilin “kadınlar ve erkekler” tarafından kullanış biçimlerini incelemiştir. 1983'te Thorne, Kramarae ve Henley tarafından yazılan *Language, Gender and Society* (“Dil, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum”) “kalıp yargıları sorgulayan” en önemli eserlerden biri olmuştur. Sümer'in Humm'dan aktardığı gibi, “Fransız postyapısalcı ekolünün temsilcileri olan,” Helene Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva anladıklarımızın “dil tarafından” şifrelendiklerini belirtmişlerdir (2009: 165-187). Dilin, toplumsal cinsiyeti ne şekilde algıladığımızı ve öznelere belirlediği açıktır. Tarih boyunca aşağılanan, sömürülen, yokmuş gibi davranılan kadınlar kendi varlıklarını gösterebilmek için kendilerini erkek bakış açısıyla zavallı, yardıma muhtaç ve aciz olarak değil, gerçekte oldukları gibi güçlü, özgür ve yetkin olarak ifade etmelidirler.

2.2. ADRIENNE RICH VE TOPLUMSAL DİL İNŞASI

Bu bölümde feminizmin edebiyat alanındaki en önemli değerlerinden, sıra dışı söylemleriyle kalıpları tepetaklak eden Amerikalı kuramcılardan biri olan Adrienne Rich'in hayatı ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra onun kadın dilinin suskunluğunu bozması, yalanlardan ve sırlardan arınması gerektiği ile ilgili görüşlerini aktardığı *On Lies, Secrets, and Silence* ("Yalanlar, Sırlar ve Suskunluk Üzerine") (1979) adlı eserinden söz edilecektir.

Feminizmin, dil özgürlüğü ile ilişkilendirilen önemli söylem örneklerinden biri; oldukça geniş bir okur kitlesine sahip, kışkırtıcı ifadeleriyle cinsel kimlik politikasında kitleleri ardından sürükleyen, kadın hareketinin önemli isimlerinden biri olan Amerikalı şair ve yazar Adrienne Rich'e aittir. Yazar, günümüz feminizminin oluşumunda ve başarısında hareketi besleyen can damarlarından birisi olmuştur. Rich, 1929 yılında Baltimore, Maryland' de doğmuştur. Yazmaya ve okumaya önem veren profesör bir baba ile başarılı ama iş hayatındaki kariyerinden ailesi için vazgeçen piyanist bir annenin büyük çocuğudur. Çocukluk ve gençliği babasının görevi gereği entelektüel çevrelerde geçmiştir. Otobiyografik şiiri *Sources* (1983) ("Kaynaklar")'da yer alan "Split at the Root" ("Temelden Bölünmüş") adlı makalesinde, babasının kendisi üzerindeki olumlu etkisinden söz etmiştir (Pope, 1995: 760-762).⁴ Ünlü şair, babasının kendisi için bir şans olduğunu, onu sürekli olarak okumaya ve yazmaya yönelttiğini, babasına duyduğu hayranlığını ve yirmi yıl boyunca çok özel bir adam için yazdığını *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eserinde de dile getirmiştir (1979: 38). Çocukluk çağlarında babadan Yahudilik, anneden Protestanlık mezheplerinin öğretilerini kültürel bir miras olarak devralmıştır. 1951'de Yale Üniversitesi'nden "Genç Şairler" ödülünü almasına sebep olan *A Change of World* ("Dünyanın Değişimi") adlı eserini yaratmıştır. Rich, Radcliffe Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, 1953'te Harvard'dan bir ekonomi profesörü ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç çocuk sahibi olmuştur. Çocuklarını büyüttüğü dönemde "yaratıcılık ve şefkat" ikileminde sıkışmış ve yazma isteğini, annelik içgüdüleriyle ertelemek zorunda kalmıştır. Yaşadığı ikilemleri ve zaman zaman hissettiği çaresizliği "The Roofwalker" ("Damda Yürüyen") (1961) şiirinde olduğu

⁴Bu bölümdeki alıntıların çevirileri bu çalışmanın yazarına aittir.

gibi “ben hayatı seçmedim, hayat beni seçti” şeklindeki serzenişlerle dile getirmiştir (Pope, 1995: 760-762). Gençlik döneminde var olan kalıplar içerisinde yapıtlarını veren edebiyatçı, daha ileri dönemlerinde adeta bu kalıplara sırtını dönmüş, tarihin ve toplumun yıllardır “kilerlerinde” saklanan kalıp yargıları oradan bulup çıkarmış ve yeni bir dil kurgusunda dile getirmeye başlamıştır (Meijer, 1983: 29). Örnek olarak, 1963'te yazdığı *Snapshots of Daughter in Law* (“Gelinden Enstantaneler”) şiirindeki şu dize verilebilir: “A thinking woman sleeps with monsters” (“Düşünen bir kadın canavarlarla yatar”) (Meijer, 1983: 34). Şairin dizelerinde, bilinçlenmeye başlayan bir kadının fark ettiği adaletsizlikler vurgulanmakta ve kadının artık rahat uyuyamadığı dikkat çekilmektedir. Bu eserinde, diğer yapıtlarına oranla şiirsel açıdan büyük bir gelişme göstermiş, bunun yanı sıra *Snapshots*'da kullandığı dil, eleştirmenler tarafından çok sert bulunmuş ve bu nedenle çok fazla eleştiri almıştır. Şair eserine; direnç, engeller ve kaçış gibi motifleri de harmanlamıştır. Kocasının 1966 yılında New York'ta bir devlet okuluna öğretmen olarak atanmasıyla birlikte, bu okulda öğrenci olan zenci ve yoksul çocukların sorunlarını yakından izleme imkânı bulmuş, bu üzücü yaşam tecrübesi Rich'in politik tepkilerinde önemli bir yer oluşturmuştur. Bu yıllarda Simone de Beauvoir ve James Baldwin' den yaptığı okumalar da yazarı gerek kişi gerekse sanatçı olarak çok etkilemiştir. Kocasıyla birlikte sosyal adaletsizlikleri eleştiren eylemlerde ön saflarda yer almışlardır. Şairin şiiri, onun kişiliğinin ve hayatının okuyucuya aktarılmasında bir araç oluşturmuştur. *Necessities of Life* (“Hayatın Gereksinimleri”) (1966), *Leaflets* (“Bildiriler”) (1968), *The Will to Change* (“Değişim İsteği”) (1971), *Diving into the Wreck* (“Enkaza Dalış”) (1973) adlı eserleri, Rich'in ataerkillik karşısında sert bir duruş sergilediği eserleri arasında sayılabilir. Onun şiirlerindeki ses adeta bir “şahidin” sesidir. O ses, suskunluğun, unutulmuşluğun sesidir. Kadınların hayatlarından çalınmış, silinmiş olanları yansıtmıştır. *Diving into the Wreck* adlı eseriyle 1974'te Ulusal Kitap ödülü ile “onurlandırılan” yazar, ödül konuşmasını yaparken, bu ödülü susturulmuş tüm kadınlar adına aldığını ifade etmiştir (Pope, 1995: 760-762).

Yazar, eserlerine de yansıttığı benlik duygusunu ve yeni bir dil arzusunu şu cümleleriyle ifade etmektedir: “Benim kendimi duyacağım, içerisinde kendimi göreceğim bir dile ihtiyacım var” (Meijer, 1983: 35). Aşağıda Adrienne Rich'in nesir tarzında yazdığı ve 1979 yılında yayınlanan *On Lies, Secrets, and Silence: Selected*

Prose, 1966-1978 adlı yapıtında vurguladığı, kadınların birey olma haklarını korumak ve var olmak adına mecbur bırakıldıkları yalan, gizlilik ve sessizlik karşıtı söyleminden bahsedilecektir.

Adrienne Rich, *On Lies, Secrets, and Silence* adlı yapıtın önsözünde; kadınların tarihsel süreç içerisinde kendilerine dayatılan yargı kalıplarını, fikirleri ve yasakları aşarak, kendi aralarında yaşadıkları deneyimleri paylaşarak, kadınlık tarihine damgasını vurmuş yazarların söylemlerini birbirlerine aktararak ve en önemlisi yıllarca kendileri hakkında yalan söyleyen dili inceleyerek, sözlü bir kültür geliştirdiklerini belirtmiş ve bu gelişmenin kadınların pasifliğinin sonu olduğunu vurgulamıştır (1979: 13). Rich'in belirttiği gibi, kadınlar geçirdikleri suskun dönemin sonunda nihayet seslerini duyurmak ve haklarına sahip çıkmak adına gereken bilinç düzeyine ulaşmaya başlamışlardır. Bu ilerlemede, kadınların kendi aralarındaki paylaşımlarının çok büyük etkisi olmuştur. Duygu ve yaşam paylaşımlarının ve işbirliğinin önemini, Chandra Talpade Mohanty; *Teoriye Sömürgeleştirilmekten Kurtarmak, Dayanışmayı Örmek* adlı eserinde Robin Morgan'ı temel alarak ifade etmekte ve “kadınlar arası diyalog ve dayanışmanın” her yerde gelişmesinin gerekliliğini belirtmektedir (2005: 159).

Rich kadın dayanışmasını yanında, dile de çok önem vermiştir. Dilin, kadının kurban olarak gösterilmesinde önemli bir etken olduğunu ifade ederken, kendisini de bir dil eğitmeni olarak gördüğünü belirtmiş ve dili kadınların özgürlüğe ulaşmasını sağlayacak yazılı bir araç olarak kullandığını ifade ederken, kadınların neyi söylemek istediklerini bilemeyeceğini ancak onların söylemek istediklerine yakın bir öykü aktarabileceğini belirtmiştir. Yazarın önemle üzerinde durduğu konu kadınların; dil özgürlüğüne, *yazmaktan önce, okuyarak* ulaşabilecekleridir (1979: 63). Şair, teze konu olan kitabında Phyllis Chesler'ın *Women and Madness* (“Kadınlar ve Delilik”) adlı eserinde kullandığı kadın tanımına da yer vermiş, bu tanıma göre ataerkil toplum içerisinde kadınların “annesiz çocuklar” olarak değerlendirildiklerini ifade etmiştir (1979: 91). Bu tanım, dil ile ilgili söylemle de ilintilidir. Konuşmayı yeni öğrenen bir çocuk gibi kadın da ne söylemesi gerektiğini, bağımlı olduğu birilerinden öğrenmek durumundadır. Chesler'ın sözleriyle aktarılan bağımlılık durumu, kadının, ekonomik ve sosyal anlamda olduğu gibi, söylem anlamında da erkeğe bağımlılığını tasvir edebilir. Kadın tıpkı bir çocuk gibi yetişkin birilerinin himayesinde olması gereken,

ne yapması veya ne yapmaması gerektiği dikte edilen bir birey olarak tanımlanmaktadır. Ataerkil düzende erkeğin kadına bu sahip çıkma hali bir gereksinim olarak gösterilmektedir.

Adrienne Rich, eserinde dürüstlük ve yalan olgusunu, kadın ve erkek ilişkileri bağlamında incelemiştir. Rich'e göre yalan, gerçek duygu ve düşüncelerin değil genellikle karşıdaki kişinin duymak istediklerinin söze dökülmesi durumudur. Yalancı, yalan söyleyerek bir açıklık bir güven ortamı yaratmaya çalışmaktadır. Yalancı, karşısındakinde bir güven oluşturmaya çalışırken, bu ortamdan yararlanarak aynı zamanda ondan daha çok bilgi almaya gayret etmektedir. Yalancının kendiyile ilgili söylediği yalanların ardında özgüven eksikliği ve kendinden hoşnutsuzluk yatmaktadır. Aslında yalancının bu durumu, başkasına yalan söylerken aynı zamanda kendi kendine de yalan söyleyebileceğini, kendi fikirleri ile değil başkasının fikirleri ile ikna olduğunu ve ikna ettiğini belirtmektedir. Yalan söyleyen aynı zamanda kontrolü kaybetme korkusu da yaşamaktadır. Bir süre sonra gerçek ve yalanlar birbirine karışıp ayırt edilemez hale geldiğinden, yalan söyleyende bellek kaybı şikâyetleri ortaya çıkmaktadır. Bu rahatsızlık, adeta bilinçsizliğin sessiz kalmış halidir. Yalancı, söylediği yalanı unutma endişesi taşımaktadır. Sık sık yalan söylemek onun için bir yaşam biçimi olmuştur, kendi bilinciyle iletişimi kaybetmiştir. Yalan söylemek, tıpkı uyumak için ilaç kullanmak gibidir, rahat bir uyku sağlar ancak rüya görmeyi engellemez. Yalan söyleyerek bizler gerçeği engelleyemeyiz. “Gerçek, bir sistem ya da tek bir olgu değildir, o gittikçe büyüyen, çoğalan bir karmaşadır” (1979: 187). Gerçeği paylaşmak, her iki tarafın da katılımında bulunduğu, birbirleriyle gerçeği paylaşabilecekleri “sevgiye dayalı,” onurlu bir insan ilişkisi ve bir süreçtir. Gerçeği söylemek; hayal kırıklığına sebep olmamak, kendi karmaşamızı doğru değerlendirmek ve bizimle birlikte yürüyecek az ama öz insanı bulmak için gerekmektedir (1979: 188).

Kadın-erkek ilişkilerinde yalanın, kadının en zararlı silahı haline geldiğini belirten Rich, kadının ataerkil beklentiler nedeniyle yalan söylemek zorunda kaldığını ve bu durumun olumsuz etkilerinden ve sonuçlarından mustarip olanın da yine kendisi olduğunu gözler önüne sermiştir. Erkeğin dürüstlüğü, söz vermesine gerek kalmadan yalnızca ağzından çıkan ifadeye bağlı olduğunun kabul edildiğini, kadın dürüstlüğü ise bekâret, kocaya itaat gibi çok farklı anlam değerleri

taşıdığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi, kadın dürüstlüğü erkeğinki gibi mutlak bir anlam taşımamakta, erkeğe göre şekillenmektedir (1979: 186). Ataerkil sistemin kadına dayattığı yalan, sahtekârlığı veya suskunluğu teşvik etmiştir. Kadınlar, tarih süreci içerisinde yalanı erkek otoritesi ile başa çıkabilmek için kullanmışlardır. Onlar, gerçeği kendi aralarında kulaklarına fısıldayarak dile getirmişlerdir. Erkek baskısından korunabilmek için yalan adeta kadın için bir kurtuluş olmuştur. (1979: 189). Yalan, bir yandan erkeğin beklentilerini yerine getirmek amacına hizmet ederken bir yandan da kadının erkeğe karşı duyduğu korkunun bir ifadesini de yansıtmaktadır. Kendi gerçeğinin yeteri kadar güçlü olmadığına ataerki tarafından ikna edilen ya da onun duyulmasının erkeğin onurunu inciteceğini bilen kadın, gücünü yalanda bulmaktadır. Diğer bir deyimle, tarih boyunca erkek gücüyle korkutulan kadının bu güç karşısında geliştirdiği silah *yalanı* olmuştur. Oysaki Adrienne Rich'in belirttiği gibi; yalan, yalancının etrafında başka yalanları üretirken, doğru da doğruyu söyleyen kadının etrafında başka doğruları yaratacaktır (1979: 191, 193). Cesaretlenen kadın, başka kadınların da gerçeği söylemelerini ve kadına ait başka gerçeklerin de duyulmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, doğruyu söylemek bizlere ataerki sistem tarafından tanımlanan görevlerin de doğru tanımlarını beraberinde getirecektir. Bu yeni tanım, kaderimizin sorumluluğunu kendimizin alması demektir. Toplum içerisinde annesiz küçük çocuklar olarak değil, söz sahibi yetişkin bireyler olmamıza destek oluşturacaktır.

Rich, bu eseriyle, bizlerde bir farkındalığı yaratmaya çalışmaktadır. Tıpkı Marlyne (Marzi) Kaplan'ın, "Adrienne Rich's Androgyne: Survivor in a Polarized Wasteland" ("Adrienne Rich'in Erdişisi: Kutuplaşan Çorak Ülkede Hayatta Kalan") adlı yüksek lisans tezinde belirttiği gibi, Rich; dili, toplumun yeniden yapılanmasını, yeni yargı kalıplarının oluşmasını sağlayacak bir silah olarak nitelemektedir (1975: 62). Kadınlar, daha tarihin ilk dönemlerinde ataerki düzenin erkeğe verdiği yetkiyi eşit olarak paylaşmak adına yeni toplumsal cinsiyet tanımları oluşturmak, dil üzerinde yeni ve doğru söylemler yaratmak mecburiyeti taşımaktadırlar. Kadının, toplumsal alanda sesini duyurmasına etken olacak bu eşit paylaşım düzeni, sosyal hayatın her parçasında, sinemadan müziğe, edebiyattan spora kadar olan farklı tüm alanlarda gerçekleşmek zorundadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL YAŞAM ÜZERİNDE POPÜLER KÜLTÜRÜN ETKİSİ

KADIN ALGISI VE ALGI OLUŞUMUNDA MÜZİK

3.1. POPÜLER KÜLTÜR VE TOPLUMSAL YAŞAM İLİŞKİSİ

Tezin üçüncü bölümünde, sosyal hayat ve toplumsal cinsiyet kurguları üzerinde oldukça etkin olan popüler kültürün genel bir tanımı yapılırken, bu kavramın olumlu olumsuz anlamlarından söz edilecek, kitle iletişim araçlarının ve medyanın toplumsal cinsiyeti ve popüler kültürü belirlemedeki rollerinden bahsedilirken, popüler kültür kavramı içerisinde yer alan kadın algısı tartışılacak, son olarak da evrensellik özelliği ile algı oluşumunda etkili olan müzikten söz edilecektir.

Popüler kültür kavramını, genel olarak halkın çoğunluğu tarafından beğenilen, onay alan ürünlerin tamamı olarak tanımlamak mümkündür. Bu kavram; edebiyat, müzik, sinema, moda gibi pek çok başlığı içine aldığı için ona çok geniş bir çerçeveden bakmak gerekmektedir. Bu nedenle sınırları olan net bir ifade kullanmak ve bu kavramı dar bir tanım içine sıkıştırmak imkânsızdır. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, popüler kültürü, toplumun sosyal yapısı ve özellikle “güç ilişkileri” çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir (Alemdar ve Erdoğan, 1994: 111).

Kavramı etimolojik olarak açıklamak gerekirse; popüler sözcüğünün Latince halk anlamına gelen “populum” kelimesinden türediği görülmektedir.⁵ Bu sözcüğün bir türevi olan Latince’deki “popularitas” kelimesi, halkın çoğunluğunun tanıdığı ve beğendiği kişiler veya bildiği kavramlar için kullanılmıştır.* “Popüler sözcüğü 1860'lardan itibaren kısaltılarak “pop” şeklinde kullanılmaya” başlanmıştır (Yaka, 2012: sayfa no yok). Kültür sözcüğü ise, yetiştirme, ekip-biçme anlamına gelen Latince olan *colere* fiilinden türemiştir.⁶ Özet olarak; bir topluma ait olan, nesilden nesle aktarılan tüm alışkanlıkları, tutumları ve düşünceleri içine alan

⁵Bkz: Popolo: Definizione e Significato di Popolo I Dizionario di... <http://www.garzantilinguistica.it/ricerca/?q=popolo%201>. Popolarita e Definizione: italiano-dizionario.com. (25.05.2015)

⁶Bkz: Cultura in Vocabolario – Treccani. www.treccani.it/vocabolario/cultura/. (16.05.2015).

* Bu bölümdeki alıntıların çevirileri bu çalışmanın yazarına aittir.

değerler toplamı olarak aktarılabilir (Yıldırım, 2005: sayfa no yok). Kültür kavramını da net olarak ifade etmek çok zordur çünkü bu kavram, sosyal yaşamla bağlantılı somut değerler üzerine değil, soyut değerler üzerine kurulmuştur. Ayrıca farklı insan topluluklarının kimliklerinin oluşmasında ve onların birbirlerinden ayırt edilmesinde rol oynayan bir etkidir ve bu oluşumlar sürekli olarak devinim içerisindedirler, toplumdan topluma olduğu gibi, aynı toplum içinde nesilden nesle farklılıklar göstermektedirler.

Popüler kültür, tarihi süreç içerisinde yüksek kültür ve halk kültürü olarak iki farklı bakış tarafından yorumlandığı için, bir grup tarafından olumlu olarak tanımlanırken bir başka grup tarafından da olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Bu kültürü yüksek kültür açısından tanımlayanlardan T.S. Eliot, *Notes Towards the Definition of Culture* (“Kültürün Tanımlanması Üzerine Notlar”) adlı eserinde; kültürü, eğitilmiş kitlelerin kavramı olarak nitelemekte, onun hayatı yaşamaya değer kıldığını belirtmekte ve kültürün ancak din ile işbirliği içinde gelişebileceğini dile getirmektedir. Yazarın, vurguladığı bir başka detay, kültürün gün geçtikçe ileriye gitmek yerine geriye gittiğidir (2010: 4-13). Eliot'un kültür tanımında, dönemin sosyalist sistemlerinin getirdiği yeniliklerden duyduğu endişe fark edilmektedir. Yazarın kültür kavramı yüksek değerleri tanımladığından, Eliot'un, yaşadığı dönemdeki halkçılık fikirlerinin yayılmasından duyduğu endişeyi görmek mümkündür. Onun görüşüne göre, kültürü seçkinlerin tanımlamaları gerekmektedir. Benzer bir biçimde, Alemdar ve Erdoğan'ın belirttiğine göre, Dwight MacDonald, seçkinlerin sosyal yaşamdan kaybolduklarını, gerçek kültürün yok edildiğini ve bunların nedeninin de popüler kültür olduğunu vurgulamaktadır (1994: 114). MacDonald da Eliot gibi seçkin bir görüşten yanadır, gerçek kültür kavramını seçkinlerin oluşturabileceğine inanmaktadır. Bu görüşlerin başka bir temsilcisi olan, Ernest van den Haag, kitle iletişim araçlarının çoğalması ile birlikte alt kültür zevklerinin daha çok insana ulaştırıldığını, bunun nedeninin ortalama bir zevk yaratmaya çalışan popüler kültür üreticilerinin gayretleri olduğunu ifade etmiştir. Van den Haag'ın bu ifadesinden popüler kültürü seçkin bir kültür olarak nitelemediğini belirtmek mümkündür (2009: 300).

Bu olumsuz popüler kültür tanımlamalarının yanı sıra olumlu tanımlayanlardan Mattelart, Alemdar ve Erdoğan'ın aktardıklarına göre, popüler

kültürü; “direnenlerin, egemenliğe karşı mücadele edenlerin” kültürü olarak ifade etmektedir (1994: 111). Bu kültürün yoktan yere var olmadığını, egemen olan kültüre karşı bir tepki olarak geliştiğini belirtmektedir. Ayrıca popüler kültürün geçmişe karşı bir özlem beslemediğini, bu bağlamda bir “müze kültürü” olmadığını da vurgulamaktadır. Mattelart, bu bakış açısıyla günümüz değerlerinde popüler kültürün çok önemli bir özelliğine dikkat çekmektedir; popüler kültür geçmişten gelen bağnazlığın direttiği ataerkil değerlere karşı bir savaş vermektedir. Bu anlamda kadın hareketi için çok büyük bir katkı oluşturmaktadır. Ayrıca, bir “müze kültürü” olmayışı bu kültürün yenilikçi olduğunun da bir göstergesidir. Yenilikçiliği ve modernliği, genel anlamda kadınlara sunulan “fırsatlar” kapsamında değerlendirmek gerekmektedir (Kandiyoti ve Saktanber, 2002: 328). Hinds’in aktarımına göre, Raymond Williams bu kavramı; halkın kendisi için yarattığı kültür olarak tanımlarken, bu kültürün adeta bir ihtiyaç nedeniyle, bu ihtiyacı karşılamak adına halkın yaptığı bir yenilik olarak ifade etmektedir (2012: 357). Jack Nachbar, popüler kültürün insanları birbirine yakınlaştıran, gerek maddesel gerek duygusal, her şeyi elimizin altına getirip koyan bir kültür olarak tanımlarken, popüler kültürün kitlelerin değer yargı ve inanışlarını temsil ettiklerini ifade etmiştir (1992: 1-6). Harolds’a göre Ray Brown, popüler kültürü; üzerinde yaşadığımız evrenin bütün özellikleri olarak dile getirmiş, yaptığı tanım ile bu kültürün kapsadığı alanın genişliğini çok net bir biçimde ifade etmiştir (2012: 359). Ayrıca bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi; yaşadığımız dünya nasıl ki artı ve eksi değerler ile dolu ise, popüler kültür de bu iki bileşeni bünyesinde barındırmaktadır.

Sosyal hayat içerisinde değerlendirmek gerekirse, Ray Brown'un belirttiği tanımda olduğu gibi, popüler kültürün yaşamın her alanında var olduğunu izlemek mümkündür. Bu kültürün içerisinde moda, yemek, içmek, sanat, spor gibi pek çok çeşitlilik vardır. Ayrıca, sadece bir gruba değil, hemen herkese aittir. Tür çeşitliliğinin yanı sıra, toplumsal farklılıkları da içerisine almakta ve adeta tercihlerin bol olduğu çok renkli büyük bir yelpaze oluşturmaktadır

3.2. POPÜLER KÜLTÜR, KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KADIN

Popüler kültür, modern dünyanın gelişen teknolojik haberleşme araçları sayesinde daha çok kitleye ulaşmakta; modadan müziğe, siyasetten sanata kadar

geniş bir alana yayılan tercihlerin, zevklerin, bakış açılarının, tutumların ve fikirlerin de ortak bir noktada buluşmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda popüler kültürün, teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmelerin desteklediği kaçınılmaz bir kültürel hareket olduğunu da ilave etmek mümkündür. Hinds'in *Culture Theory and Methodology* ("Kültür Teorisi ve Metodolojisi") adlı eserinde ifade ettiğine göre, Geist ve Nachbar, popüler kültürün ortak noktalarını oluşturan "tekrar, taklit ve aşinalık" gibi detayların, popüler olan her şeyin kitle iletişim araçları sayesinde ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ulaşmasını sağladığını ve popüler kültür tercihlerinin küreselleşmelerine sebep olduğunu ifade etmektedirler (2006: 365). Alemdar ve Erdoğan'a göre Raymond Williams, bu araçların görevlerini, "dayatma" değil, "katma" biçiminde gerçekleştirdiğini söylemektedir (1994: 117). Yapılan tanımdan anlaşılacağı üzere, günümüz dünyasının vazgeçilmezleri olan kitle iletişim araçları, popülerite olayının etkinleşmesinde, baskı değil ikna ögesini kullanmaktadırlar. Böylelikle, bu çalışma biçimi ile daha çok kitlenin gönüllü olarak popüler tercihlere katılımını sağlamaktadırlar. Popüler kültür, halka ait olan kültür özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçları ile halka dağıtılan ürünlerin; daha çok kitlenin ilgisini ve dikkatini çekecek ve en önemlisi bireylere kendilerini yabancı gibi hissettirmeyecek nitelikler taşıması gerekmektedir. Bunu sağlamak için baskıcı olmak yerine, daha çok bireyi kendi arzusu ile popüler olanın içine çekmek hedef olarak alınmaktadır.

Fiske, popüler kültürün endüstri ile iç içe olması, onun tamamı ile bir "tüketim" aracı olduğu anlamına gelmez derken, bu kültürün, popüler ürünleri sadece satmak - satın almak eylemleri ve süreciyle tanımlanamayacağını da belirtmekte ve sosyal düzen içerisinde popülerite olayını sağlamak için halkın ortak olarak görmek istediği kimliklerin, duymak istediği anlamların tespit edilmesine ve halka dağıtılmasına ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedir (aktaran Alemdar ve Erdoğan 1994: 149). Bu anlamların ve zevklerin sadece dışarıdan dayatılması da mümkün değildir, içeriden gelişmeleri gerekmektedir şeklinde de ilave etmektedir. Bütün bu detaylar bir araya getirildiğinde; popüler kültürün halkın içerisinde üretilen ürünleri temsil ettiği, kitle iletişim araçlarının da bunların dağıtımını sağladığını söylemek mümkündür.

Son yıllarda kitle iletişim araçlarının gelişimleri ve yenilenmeleri akabinde “kültürel üretim” ve dağıtım yönünde önemli değişimler meydana gelmiştir (Alemdar ve Erdoğan, 1994: 153). Bu gelişmeler sonucunda daha çok bilgi, daha çok fikir ve daha çok yenilik büyük kitleler tarafından aynı zamanda, değişik coğrafyalarda paylaşılmıştır. Ortak paylaşımlar, farklı insan topluluklarının ve dillerin aynı olaylara ve düşüncelere ortak tepkiler vermelerini sağlamıştır. Örnek olarak; Arabistan, Hindistan ve Afrika gibi çeşitli yerlerde kadınlara karşı meydana gelen şiddet ve cinsel içerikli saldırılar, kitle iletişim araçları vasıtasıyla aynı anda dünyanın değişik ülkelerinde duyulmuş ve bu durum sözlü, yazılı protestolarla olumsuz tepkilerin verilmesine neden olmuştur. Kadınlara karşı yapılan bu adaletsizliklere karşı verilen tepki sadece sosyal anlamda kalmamış, sinema, müzik, edebiyat gibi sektörlerde de yer almış ve tepkilerin çoğalmasını sağlamıştır.

Kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyeti belirlemede de önemli rolleri bulunmaktadır. Bu araçlar vasıtasıyla “dolaşıma sokulan *kadınlık* ve *erkeklik* biçimleri, toplumsal cinsiyetin” inşasının güçlendirilmesine katkıda bulunurlarken, kadına ve erkeğe ait olan özelliklerin de neler olduklarını geniş kitlelerle paylaşmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyeti tanımlama konusundaki rolü, tıpkı popüler kültürde olduğu gibi, olumsuz ve olumlu başlıklar altında toplanabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının mesaj gönderdiği toplum; erkek egemen özelliğe sahipse, bu araçların iletileri de bu bağlamda ataerkil ideolojiye hizmet eder nitelikte olmakta, kadın özel alan ile ilişkilendirilirken, erkek kamusal alana ait olarak addedilmektedir. Bu durumda kadına ait olan özellikler iyi bir eş ve iyi bir anne olmanın yanı sıra tüm bu görevleri “özveri” ve “sevgi” ile yerine getiren ve karşılığında hiçbir şey beklemeyen bir birey olması yönünde gelişmekte ve tüm kadınların bu özellikler kapsamında davranması beklenmektedir (Güler, 2014: 6027-6028). Erkeklik biçimleri ise kadının tam aksine, güç ile bağdaştırılmakta ve erkek imgesi, bağımsızlık özellikleri ile donatılmaktadır. Yukarıda açıklanan durumda, kitle iletişim araçlarının toplumda var olan egemen yapı ile adeta işbirliği yaptığı söylenebilir. Tam tersi bir durumda, kısaca kadının da kamusal alandan payını aldığı, ev işleri ile özdeşleştirilmediği, toplumsal cinsiyet rollerinin eşit dağılımının yapıldığı toplumlarda ise, güç ilişkileri dengeli bir şekilde ayrıştırıldığından *kadınlık* ve *erkeklik* rolleri abartılı uçlarda yer almamaktadır. Althusser, ideolojilerin bireylere

seslendiklerini söylerken, Güler'in aktardığına göre John Fiske, iletişim araçlarının bireylere *seslendiklerini* ifade etmekte, kendimize seslenildiğini düşünüyor ve karşılığında da yanıt veriyorsak, toplumsal cinsiyet ideolojisine katıldığımızı söyleyebiliriz demektedir (2014: 6032). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere kitle iletişim araçları toplumda egemen olan ideolojiye göre çağrılar yapmakta ve var olan sistem özelliklerinin daha çok kitleye ulaşmasını sağlamaktadırlar. Her cinsin kitle iletişim araçları tarafından verilen mesajlardan doğru olan mesajı alması için kadın ve erkeğe ait görev tanımlarının eşitlikçi bir anlayış içerisinde oluşturulmaları ve yeni isimlendirmeler ile yeni çağrılar yapılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet çağrılarının üretiminde, toplumdaki kadın algısının doğru bir biçimde oluşturulmasında ve eşitlikçi ideolojilerin dağıtımının yapılmasında toplum içerisindeki dinamikler ve kanaat önderleri kadar kitle iletişim araçlarına da oldukça önemli görevler düşmektedir. Günümüzün modern teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı toplumlarda meydana gelen değişimler, bu araçlar vasıtasıyla bireylere aktarılmakta ve duyumu sağlanmaktadır. Yeniliklerin hızla birbirini takip ettiği modern dünyada sıkça değişimin yaşandığı önemli unsurlardan birisini de kadınların hayatında meydana gelen yenilikler ve haklar oluşturmaktadır.

Kadın, tarihi süreç içerisinde sosyal bir evrim geçirmiş, toplumsal statüsünde değişiklikler meydana gelmiştir. Zaman içerisinde oldukça hızlı teknolojik yenilenme gösteren kitle iletişim araçları, kadının statüsünde meydana gelen değişiklikleri farklı coğrafyalardaki diğer kadınlara duyurarak, onların arasında bilginin ve fikirlerin kolektifleşmesini sağlamışlardır.

Kapitalist düzene sahip günümüz toplumları, kadını olumlu olumsuz pek çok alanda sahne önünde tutmaktadır. Örnek olarak reklam sektöründe, kadın iki yönlü kullanılmakta, birincisi erkeğin dikkatini belirli bir ürüne çekmek olarak değerlendirilirken, ikincisi kadını kendisi üzerinden tüketime yönlendirmek amacıyla oluşmaktadır. Bazı yayın organlarının arka sayfalarındaki moda haberlerinde ağırlıklı olarak kadın bedeni yer almakta ve bu şekilde haber daha cazip hale getirilmeye çalışılmaktadır. “Bu bağlamda görsel basının reyting hesabını, yazılı basının da tiraj hesabını kadın bedeni üzerinden yaptığını söylemek mümkündür” (Büyükbaykal, 2007: 21). Medya dünyasında sayısal kaygıların yanı sıra “özellikle gazetelerde ve televizyonlarda kadın olgusuna zina, namus” gibi kavramlar oturtulmakta ve

böylelikle çarpıcılık yaratılmaya çalışılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının önemli bir toplumsallaştırma aracı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Büyükbaykal'ın “Medyada Kadın Olgusu” adlı makalesinde Özerkan'dan aktardığı gibi; medya, erkeklerin kadına bakış açılarını yansıtır, çocuklarını şekillendirirken, kadınların kendileri hakkında olumsuz yargıları pekiştirmelerine de sebep olmaktadır (2007: 21-22). Büyükbaykal, yine aynı makalede, radyo ve televizyonun, içinde yaşadığımız çağda en yaygın “kültür üretme” ve yayma araçları olduğunu belirttiğini ifade etmektedir (2007: 22). 1990'lardan sonra getirilen özelleştirmelerle sayıları hızla artan bu yayın organları maalesef dikkat çekmek adına kadınları cinsellikleri ile ön plana çıkartarak kadın bedeni üzerinde bir sömürüye de neden olmaktadır.

Medyanın kadın ile ilgili olumlu sayılabilecek mesajları arasında onu bilinçlendirmeye iten çeşitli programlar da bulunmaktadır. Bu programlara örnek olarak beslenme ve sağlıklı diyet programları verilebilir (Büyükbaykal, 2007: 22). Sağlık ile ilgili bu yayınların özellikle kadın izleyiciyi sağlıklı beslenmek ve spor yapmak gibi alışkanlıklara yönelttiği düşünülünce, medya ve kadın ilişkisini bu bağlamda olumlu olarak adlandırmak mümkündür. Ülkemizde, yabancı dergilerin isim haklarını kullanarak yayınlanan dergiler genellikle ekonomik özgürlüğünü elde etmiş, özgüvenli ve başarılı kadınlara sayfalarında yer vermektedir. Bu dergilerin hitap ettiği kadınların, kendilerine bir hedef arayan genç kızlar için olumlu rol modeller oluşturdukları ifade edilebilir. Ayrıca kadın ile ilgili şiddet haberlerinde basının birleştirici bir güç oluşturduğunu söylemek de mümkündür. Örnek vermek gerekirse, Türkiye'de en son işlenen kadın cinayetlerinden biri olan Özgecan Aslan cinayeti, kadınların tek vücut olmalarını sağlarken, toplu taşımada; GPS ve güvenlik kamerası gibi, kadın lehinde yeni düzenlemeler yapılması gerektiğine dair bir farkındalığın oluşmasına önayak olmuş ve bu araçların kullanımına yasal bir zorunluluk getirmiştir.

Popüler kültürün belirlenmesinde bir etken olan kitle iletişim araçları, kadınlar tarafından serbest ya da boş zaman etkinliklerinin bir parçası olarak da görülmektedir. Bu araçlar bir yandan toplumsal kültür içerisinde kadının kendi yaşamını yeniden değerlendirme ve sorgulamasının önemli unsurlarını sağlarken, diğer yandan da popüler kültürün önemli öğelerinden biri olan müziğin de, moda, güzellik ve sağlıklı yaşam ürünleri gibi kadınların hayatlarına eklenmesini

kolaylaştırmaktadır. İrvan ve Binark'ın, Hobson'un *A Study of Working-Class Women at Home* (“İşçi Sınıfı Kadınların Ev Hayatı Üzerine Bir Çalışma”) adlı eserinden aktardıkları gibi, özellikle radyo, gerek ekonomik oluşu gerekse kadınların; gün içerisinde gerçekleştirdikleri etkinlikler sırasında oldukça rahat bir biçimde ulaşabilmeleri nedeniyle müzik piyasasına yeni sunulan şarkıları dinlemelerine olanak sağlamakta ve kendilerini, sanatçılar tarafından aktarılan sosyal mesajlar bağlamında güncellemelerine de imkân vermektedirler (1995: 147).

3.3. POPÜLER KÜLTÜRDE SINIRSIZLIK VE EVRENSEL BİR DİL OLARAK MÜZİK

Küreselleşen dünya, popüler kültür alanında da bir küreselleşmeyi beraberinde getirmiştir. İç içe yaşamlar ve ulaşım araçlarının getirdiği kolaylık, farklı kültürlerin kaynaşmalarına ve yeni etnik oluşumlara sebep olmuş, kültürlerarası rol modellerin oluşumunu ve mesajların aktarımını kolaylaştırmıştır. Popüler kültür sayesinde bir araya gelen kadın hakları savunucularının ortaya koyduğu, farklı kültürlerin ortak aklıyla üretilen ve ataerkil gelenekleri yıkan ortak bir kadın söylemi ve algısı, kadının küresel değişim ve gelişimini sağlayan odak noktası olarak ön plana çıkmaktadır. Etkileşim halinde olan kadın sanatçılar dünyayı adeta küresel bir köye dönüştüren kitle iletişim araçlarının da etkisiyle, ortak toplumsal cinsiyet tanımları yapabilmekte ve kadın kimliğinde olumlu ya da olumsuz “homojenlik” oluşturabilmektedirler (McRobbie, 2013: 67). Özellikle genç nüfusun, ortak kültürlerin kesişmesinden doğan ve eşitlik ilkesine dayanan toplumsal cinsiyet temelli yeni kavramları birbirleriyle paylaşabilmelerine, cinsiyet temelli yeni kodlar oluşturabilmelerine olanak sağlarken, popüler kültür içerisinde ortak, yeni, etkin adlandırmaların da önünü açabilmektedirler.

Değişen dünya değerleri ile birlikte, popüler kültür alanında etkin alanlar olan moda ve müzik gibi sektörler, artık pek çok açıdan birer tüketim alanı değil “kariyer” imkânı olarak da değerlendirilmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında sınıfların yeniden düzenlenmesi ve değişen toplumsal cinsiyet tanımları gösterilebilir. Bu sektörler, kültürel üretimin etkin görsel boyutunu da ön plana çıkardıkları için popüler kültür içerisinde kadın algısının yeni ve farklı bir biçimde şekillenmesine de yol açmaktadırlar. “Daha geleneksel” olarak adlandırılabilir iş

imkânları ortadan kalkmaya başladığından, imaj temelli sanatçı sistemi sosyal yaşam içerisinde kadın imgesini de etkin bir biçimde yönlendirebilmektedir. Onların verdikleri mesajlar güçlü sosyal söylemler olarak algılanmakta ve tepki sembolleri görevini görmektedir (McRobbie, 2013: 232-235).

Günümüz dünyasında her geçen gün biraz daha olumlu yönde değişen kadın ve dişilik tanımı, bünyesinde; “daha fazla özgüven, daha fazla özerklik,” içerirken, aşk söz konusu olduğunda, halen daha erkeğe kendini beğendirmek amacını taşıyan güzel, bakımlı ve formunda bir “mükemmel vücut imgesi” barındırmaktadır. (McRobbie, 2013: 240). Cesaret, güven ve bağımsızlık unsurlarıyla donanmış olan değişen kadın tanımı, popüler kültür dünyasında bulunan tüm yeni kadınlık tarzları ve halleri ile etkileşime geçmekte, bu etkileşim sonucunda, yeni yetişen genç kadınlar arasında yeni kavramların doğmasına neden olmaktadır. Örneğin genç kadınlar, her şeyi sorguladıkları gibi ilişkilerinde cinsellik yaşamak isteyip istemedikleri üzerinde düşünmeye teşvik edilmekte, ayrıca “her iki cinsiyetten” de arkadaş edinme talepleri ile arkadaşlık kavramına da yeni tanımlar getirmektedirler (McRobbie, 2013: 242). Modern dünyanın kadına getirdiği bu cinsel özgürlük bir yandan kadını kendi tercih ve isteğiyle yaşadığı cinsellik nedeniyle cinsel bir obje olmaktan çıkartırken, diğer yandan da onun bu serbestîsi dolayısıyla erkek tarafından bir meta olarak görülme özelliğini güçlendirmektedir. Kadınla ilgili oluşan yeni toplumsal cinsiyet dönüşümü bu bağlamda adeta ikiyüzlü bir madalyon görüntüsünü sergilemektedir.

Popüler kültürde ivme kazanan yeni kadın imgesi, ironik bir biçimde mevcut sosyal düzenin bir parçası olan diğer gruplara kıyasla biraz daha maço sayılan işçi sınıfından olan erkek çocuklarına da “yeni erkekler” olma özelliklerini getirmektedir. Erillik tanımını; “beyaz, süssüz, stilsiz bir normallik” olarak yapan bu çocuklar, *yeni kadın modellerinin* etkileriyle, “anti-sosyal olmak yerine sosyal,” sert olmak yerine “yumuşak ve kolayca biçimlendirilir olmaya doğru” bir evrim geçirmektedirler. Bunların yanı sıra daha duygusal ve “cinsel doyum” üzerine daha az odaklı bireyler olmaya özen göstermekte, karşı cinsle ilişkilerinde salt bedensel tatmin dışında, duygusal doyumu da aramaya çaba sarf etmektedirler (McRobbie, 2013: 244). “İşçi sınıfı” erkek çocuklarının geçirdiği bu evrim, değişmeye daha meyilli olan diğer erkek gruplarını da içine almaktadır

Popüler kültür; yaşamın her alanında kadın ve erkek kimliklerini tanımlayan, bu kimliklerin farklı topluluklara dağılımını sağlayan bir söylem alanı olmaya devam etmektedir. İrvan ve Binark, “1980’li yıllardan itibaren, ...Tana Modleski, Janice Radway ve İen Ang gibi feminist eleştirmenlerin etkisiyle,” feministlerin, popüler kültürü oluşturan ürünlere “farklı bir bakış açısından” bakmaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Ataerkil toplumsal düzeni yeniden tanımlayan bu bakış açısı, popüler kültür ürünlerinin içerisinde kadın imgesi açısından özgürleştirici ve düzeni kadından yana dönüştüren bir ivme bulmuşlardır (1995: 8). Neticede kadınlar, popüler kültür ürünlerinde yer alan hemcinsleri aracılığı ile kendileri ve ataerki ile yüzleşme olanağı bulmakta ve kendi üzerlerinden sorgulamalar gerçekleştirmektedirler. İrvan ve Binark’a göre, popüler kültürde kadın algısı üzerine çalışmalar yürüten Kathryn Weibel, “kadınların yıllarca büyük bir hoşnutluk içerisinde geleneksel edilgin” ev kadını rollerini sürdürdüklerini, evle ilgili imgeler yarattıklarını belirtmiş, ancak “popüler kültür imgeleri” üzerinde kadın kontrolü arttıkça, bu edilgin imgelerin kadının ev dışındaki bağlantısını ve çalışmasını “daha fazla yansıtmaya” başlayacağını ifade etmiştir. Weibel, popüler kültür üzerindeki kadın imgesi ile ilgili olumlamasında, bu kültür üzerinde artan kadına ait kontrolün onun özgürleşmesinde önemli bir rol oynayacağını belirtmektedir (1995: 23). Bu bir anlamda kadının zayıflıklarını doğru tanımlaması ve bu zayıflıklar üzerinden yeni güçlü kimlikler geliştirmesi demektir

Popüler kültür bağlamında kadın imgesinin oluşmasında müziğin de yadsınamaz bir etkisi bulunmaktadır. Gerek söylemleri, gerekse yaratılan star imajları ile toplumsal kadın imajının belirlenmesinde rol model oluşturan kadın sanatçılar, adeta gündemi belirlemekte ve kadın tanımına güncel bir ivme kazandırmaktadırlar. Bu rol modeller söylem ve görsellikleri ile ne kadar özgüven, bağımsızlık ve cesaret aşılarlar ise günümüz genç kız ve kadınları da bu anlamda o kadar yenilikçi ve özgür gelişecekler, sosyal tanımlamaların doğru yapılmasında o kadar çok söz sahibi olacaklardır. Popüler kültür üzerinde genelde etkin olan ataerkil söylem ve eylem, kadınların kendi gerçekleri, sözleri ve eylemleri ile yıkılarak, erkeğin yarattığı baskı ve hegemonyadan kendisini kurtaracak, yeni özgür kültürünü var edecektir.

Müziğin evrensel bir dile sahip oluşu, kadın özgürlük hareketinde ortak tepkilerin ve eylemlerin oluşumuna neden olurken, kadın hareketinin daha organize ve daha aktif hale gelmesine de yardımcı olmaktadır. Müziğin kitleleri bir araya getirme özelliğinin yanı sıra, onların bireyselliklerini de doğru bir biçimde tanıtmaya özelliği bulunmaktadır. Şarkıları bir metin olarak değerlendirdiğimizde; her metnin “kuramsal olarak sonsuz okumayı” içinde barındırdığını, ayrıca herkesin “kendi okumasını yapma hakkı” olduğunu belirtmek mümkündür (Somay, 2009: 18-19). Her müzik parçası bireyin kendi referans çevresi bağlamında yorumlanmakta ve bazen kişinin kendisinin dahi tanımlayamadığı duygu ve düşünceleri çözümlemesine yardımcı olmaktadır.

Müzik “demokrasi” gibidir, farklı dillerin ve kültürlerin bir araya gelmesine ve ortak paydalarda buluşmasına sebep olmakta, birlikte yaşamayı kolaylaştırmaktadır (Bollani, 2012: 10). Bu bağlamda söylenmek isteyip de söylenemeyen pek çok şeyin notalar ve ritim arkasına saklanarak ifade edilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Müzik ile verilen mesajları doğru tanımlamak için düzenli bir şekilde hazırlanmış ve belirgin bir hacme sahip “kültürel bir bavula” sahip olmamız gerekmektedir (Bollani, 2012: 26). Her kültürün kendine ait özellikleri, yaşanmışlıkları ve mücadeleleri vardır. Kitleler ve bireyler, tarihsel süreç içerisinde bu birikimleri bir araya getirip, gelişen yeni akımlar ile birlikte kendilerine kültürel bir bavul oluştururlar. Bu valizin açılmasında ve toplumların içerisindekileri anlamalarına *solfej anahtarları* oldukça etkin bir biçimde yardımcı olmaktadır. Bazen bizlere farkında olmadığımız konularda sert “tokatlar” (Bollani, 2012: 92) atıp farkındalık oluştururken, bazen de yanağımızı okşayarak duygudaşlık yaratmaktadır. Zaman içerisinde bilim, felsefe, edebiyat ve diğer kültür alanlarını ideolojik ve “linguistik bariyerler” içerisinde sıkıştıran siyasi sistemler, bu etkinliği müzik alanında yaratamamışlardır (Prodi, 2004: 1099). Müzik, doğa kaynaklı kökleri nedeniyle her zaman önlenemez, engellenemez özelliklere sahip olmuştur. Nasıl ki engin maviliklerde uçan kuşların ötüşleri, esen rüzgârın uğultusu, yağın yağmurun sesi önlenemez ise müzik de tarihsel süreç içerisinde kendi özelliklerini korumuş ve engellenememiştir.

Günün değişen toplumsal cinsiyet yargıları da müzik sayesinde şarkıların içerisinde yerlerini almakta ve kitlelere iletilmesi istenen mesajların şarkı sözleri ile onlara ulaştırılmasını sağlamaktadır. Halkın duymak istediği şeyleri belirli bir ritim ile birlikte aktarmak, kişilerin kolayca gönüllü olarak bu mesajlara olumlu cevaplar vermelerine yardımcı olurken, iletiyi alan birey sayısını da arttırmaktadır. Müzik; bünyesinde farklılıkları bir araya getirirken, aidiyet duygusu da yaratmakta, oluşan fikir ve tutumların yaşamın projelerine yansıtılmasını sağlamaktadır. Müziğin sahip olduğu özelliklerin çeşitliliğinin doğru bir biçimde aktarımında tanınmış İtalyan piyanist Ferruccio Busoni'nin sözleri kullanılabilir. Dünyaca ne sahip besteci, müziği, “sesli bir hava akımı” olarak tanımlamıştır. Bu güzel tanımdan anlaşılacağı üzere müzik de tıpkı hava gibi her yere girip çıkmakta ve bizler için adeta bir yaşam kaynağı oluşurmaktadır (Reggimenti, 2009: sayfa no yok).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

POP MÜZİK VE KADIN SÖYLEMİ

4.1. POP MÜZİĞİN KISA BİR TARİHÇESİ VE İLK POP İKONU

Bu bölümde, pop müzik tanımı yapılırken, tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamalardan, pop tarihine ilk pop ikonu olarak geçen Woody Guthrie'den bahsedilecek, bu müzik türünün temsilcisi olan Türk, İtalyan ve Amerikalı kadın sanatçılardan örnekler verilirken, onların şarkı sözleri bağlamında Adrienne Rich'in *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eserindeki söylem irdelenecektir..

İtalyan müzik tarihçisi Scaruffi; *A History of Popular Music* adlı kitabında yer alan “European Beginnings” adlı makalesinde, pop müziğin; Alessandro Scarlatti'nin ilk opera eseriyle, hatta belki ondan çok daha önce besteci Francesco Provenzale'nin hafif, hareketli ve akılda kalan ezgileriyle, 1679'da Napoli'de doğduğunu belirtmiştir. Onlar, eserlerinde; “resitativ”⁷ den farklı vurgular koymuşlar, aryalari, ritim ve melodi ile harmanlamışlardır. Napoliten melodiler; Alessandro Scarlatti'nin (1721) “Griselda,”(özel isim) Giovanni Pergolesi'nin (1733)“ La Serva Padrona,”(Patron Uşak) Giovanni Paisiello'nun (1789) “Nina Pazza Per Amore,” (Aşk Delisi Nina) ve Domenico Cimarosa'nın (1792) “Il Matrimonio Segreto” (Gizli Evlilik) adlı şarkıları ile Batı Avrupa'ya ulaşmış ve yüzyıllar boyunca akıllarda kalıcı olmuşlardır.* Opera; bu eserler sayesinde daha basit, daha eğlenceli bir şekle bürünmüş, şarkıların stilleri “bel canto” olarak anılmıştır.⁸ Oldukça karışık bir tarz olan opera sanatı, bu bestecilerin yorumlarıyla daha az teferruat içeren bir tarza sahip olmuş ve daha geniş kitlenin zevkine hitap eder hale gelmiştir. Aryadan pop'a dönüşümün büyüsunü anlatmaya yardımcı olacak en güzel örnek, yıllarca dillerden düşmeyen Eduardo Di Capua'nın “O Sole Mio”(Güneşim Benim)sı olmuştur.

Pop müzik, 1800'lerin sonunda, 1900'lerin başında daha fazla kitleye sesini duyurur hale gelmeye başlamıştır. Daha fazla dinleyiciye ulaşmanın en önemli nedeni; müziğin kitlelere dağıtımını sağlayan fonograf ve radyonun yanı sıra,

⁷ Operada müzik eşliğinde yapılan konuşma

* Bu bölümdeki alıntıların çevirileri, bu çalışmanın yazarına aittir.

⁸ 1700'lerin sonu ile 1800'lerin başında yer alan opera eserleri. Daha fazla açıklama için bkz: Galeano, A. F. <http://angelogaleano.tumblr.com/post/44532990714/cose-il-belcanto>.

geleneksel ritimlerin değişmesine yol açan yeni müzik enstrümanlarının doğuşu olmuştur. Özellikle çağa damgasını vuran kuyruklu piyanoların, büyük şehirlerde halka açık cafelerde ve evlerde müziğin paylaşımına imkân vermiş olmasıdır. Popüler müziğin ortaya çıkmasından önce, üst sınıflar ve toplumun en alt kesimlerini oluşturan köylüler arasındaki ekonomik fark dinledikleri müzikteki farkla da kendisini ortaya koymuştur. Halk ezgileri ya da folklorik müzik daha az gelişmiş olan kırsal bölgelerde ortak bir paylaşım alanı oluştururken, küçüklü büyüklü orkestraların eşliğinde yapılan senfonik müzik tarzı da üst sınıfların zevkini yansıtmıştır. Popüler müzik, her sınıfı ve tabakayı bir araya getiren ortak bir beğeni alanı yaratmıştır. Ayrıca yeni oluşan iş sektörleri ve boş zaman kavramı ile artık her şey bir ürün olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda ne asillerin elit müziğine ne de köylülerin folklor müziğine benzeyen pop, dönem içerisinde müzik piyasasında yerini sağlamlaştırmaya başlamıştır (Michelone, 2001: 132-133).

Pop müzik 1910'lu ve 20'li yıllarda, I. Dünya Savaşının da etkisiyle müzik sektörüne farklı temaları ilave etmeye başlamıştır. Savaşın etkisiyle beraber döneme damgasını vuran vatanseverlik şarkıları, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde adeta bir iş alanı yaratmıştır (Michelone, 2001: 27). Savaş karmaşası sırasında halkın kaybettiği moral desteği onlara müzik vasıtasıyla verilmeye çalışılmış, Cheb Khaled'in belirttiği gibi “müzikle her şey iyileşir” sloganı, özellikle ordu içerisinde askerin moralini yüksek tutmasına yardımcı olacak organizasyonların da düzenlenmesine sebep olmuştur.

1930'lu yıllara gelindiğinde, tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz, Amerika'yı da etkilemiş ve büyük bir depresyon yaratmıştır. 1910'larda yükseliş geç en müzik sektöründe ilk darbeyi, caz müziği ile zirveye ulaş en zenci şarkıcılar almıştır. Zamanın popüler olan cazcılar ı “adeta dükkân kapatmış” ve başka sektörlerde şanslarını aramaya başlamışlardır. Müzik hayatına devam etmeyi arzu edenler ise Avrupa'ya, “vahşi” müziğin merak uyandırdığı kıtaya göçü çözüm olarak görmüşlerdir.

1940'lara gelindiğinde ilk pop müzik ikonu Woody Guthrie, müzik dünyasında unutulmaz isimler arasına girmesini sağlayacak başarılı performanslarını sergilemeye başlamıştır. Sanatçı, yeni bir dönemin sesi olmasının yanı sıra, işçi sınıfının ve köylünün sendikalaşması adına gitarını eline almış, belirli bir sınıfın

müzik sektöründeki sesi olmuş ve onların arzularını, hayallerini yaptığı bestelerine yansıtmıştır. Böylece tarihte ilk kez bir sanatçı, müziği, insancıl amaçlar adına sosyopolitik bir anahtar olarak kullanmış ve korkusuzca medyanın önüne çıkmıştır. Hatta basın gücünü arkasına alarak, geniş kitlerin başlattığı bu direnç hareketine katılımları arttırmıştır (Michelone, 2001: 58-59). Konserlerinin yanı sıra radyo yayınlarına da katılan Guthrie, o dönemde yoğun bir beğeni kazanmış, şarkıları vasıtasıyla büyük halk kitlelerine ezilen bir sınıfın sesini duyurmuş ve yeni yetişen gençlere adaletsizlik karşısındaki duruşu ile örnek oluşturmuştur. Woody Guthrie ile protest şarkı türü, bir sanat olma özelliği kazanmış ve hatta onun bir pop fenomeni olmasına yol açmıştır.

1950'li yıllar, pop müziğin tüketiminde bir devrim yaratmıştır. Rock'n Roll gençler arasında popüler olmuş ve bu tarz şarkılar, kitlelerin dikkatinin gençliğe yönelmesini ve onların bakış açılarını diğer insanlara duyurmalarını sağlamıştır. Bu müzik türü ile birlikte müzik sektöründe, 78'lik plaklardan 45'liklere geçiş yaşanırken, uzunçalarlar ve televizyon gibi belirgin anlamda teknolojik gelişmeler de başlamıştır (Michelone, 2001: 18). 50'lerin sonlarına doğru, bu müzik türü sadece Anglo-Amerikan değil, aynı zamanda Fransız ve Brezilya müziklerinin de etkisiyle uluslar-arası bir özelliğe bürünmüştür. Paris'te, Varoluşçuluk akımı ve bohem yaşam tarzı dolayısıyla diğerlerine örnek oluşturacak sanatçılar görülürken, Brezilya'da, yerel ritimler ve caz ile karışık bir müzik türü doğmuştur (Michelone, 2001: 62)

60'lı yıllara gelindiğinde, pop ile rock kol kola girmiş ve bu birliktelik müzik sektörüne rafine İngiliz grupların katılımını sağlamıştır. Özellikle rock müzik türü döneme belirgin bir şekilde damgasını vurmuştur. Yeni müzik grupları ile birlikte, “konsept albümler” ve elektrik gitar dönemin ön plana çıkan değerleri olmuştur. The Beatles'ın “Yesterday,” Rolling Stones grubunun “Satisfaction” ve The Doors'un “Light My Fire” adlı parçaları, günümüze kadar ulaşan o dönemin rock klasikleri olarak ün kazanmışlardır (Michelone, 2001: 18). The Beatles grubunu kendinden önce gelenlerden ayıran bir özellik, müzik tarihinde ilk kez bir topluluğun pop müziği müziksel öneminin yanı sıra, estetik ve moda anlamında da etkilemiş olmasıdır (Michelone, 2001: 75).

1970 yılına gelindiğinde, bir önceki dönemin özelliklerini görmek mümkündür. “Gösteri dünyasında Rock müziği artık büyük bir endüstri

oluşturmuştur.” Bunun yanı sıra bu müzik türü; folk rock, country rock, glam, disco, punk gibi alt katmanlara ayrılmaya başlamıştır. Dönemin günümüze ulaşan hit'leri arasında: John Lennon'un “Imagine,” Bee Gees'in “Saturday Night Fever,” Bob Marley'in “No Woman No Cry” adlı parçaları sayılabilir (Michelone, 2001: 19).

80'li yıllarda, kitleler 70'li yıllardaki kadar olmasa da halen daha rock'ın bir türü olan Yeni Dalga Rock'tan etkilenmişlerdir. Ancak bu dönemde, tıpkı “mevsimsel giysi dönüşümleri” yaşadığımız gibi, müzik sektöründe de bir değişim baş göstermiştir. Pop müzik ve moda tam bu on yıllarda etkili olmaya ve “gelişmeye” başlamışlardır. Bunun nedenleri arasında, televizyon teknolojisinde meydana gelen değişimler, özellikle yayınlanmaya başlayan “video klipler” ve kitleler arasında önem taşımaya başlayan dış görünüm merakı sayılabilir. Döneme damgasını vuran Michael Jackson, “Billie Jean” adlı parçasıyla büyük bir beğeni kazanmış, Madonna “Like a Virgin” isimli şarkısıyla özellikle gençler arasında adeta ilâh olmuştur (Michelone, 2001: 19).

1990'a gelindiğinde, artık pop müzik yukarıya doğru kitlesel bir ivme kazanmaya başlamış ve sektöre yeni müzik efsaneleri katmıştır. Bu yıllarda “walkman” gibi teknolojik yeni buluşlar, pop müziğin kitleselleşmesine yardımcı olmuştur. Dönem içerisinde rap, brit-pop, acid-jazz gibi yeni müzik akımları da görülmüştür. 90'lara damga vuran sanatçı ve şarkılar arasında, Rem'in “Losing My Religion”, Nirvana'nın “Smell Like Teen Spirit” ve Backstreet Boys'un “I Want It That Way” sayılabilir (Michelone, 2001: 19). 90'lı yıllar aynı zamanda, pop müzik içerisine farklı karışımların katıldığı, sadece gençlerin değil, yetişkinlerin de bu müzik türüne yoğun ilgi gösterdikleri yıllar olmuştur. Pop müzik, bu dönemde özgürlük, demokrasi vurgularının yapıldığı, “ırklararası, sınıflararası, uluslararası ve nesillerarası” bir müzik türü olma özelliği taşımıştır (Michelone, 2001: 103).

2000'lere geldiğimizde yeni yüzyılın ilk yıllarında, bir önceki dönemin eğilimlerini görmek mümkündür. Anglo-Amerikan pop müziğin yanı sıra “dünya müzikleri” seslerini duyurmaya başlamışlardır. 2000'li yıllara damgasını vuran yeni bir buluş olan “internet,” haberleşmeyi kolaylaştırdığı gibi, Afrika'dan Asya'ya kadar dünyanın dört bir köşesine pop müzikteki yenilikleri duyurmaya başlamış ve geleceğin eğilimlerinin ne şekilde oluşacağını ilk sinyali vermiştir (Michelone, 2001: 19).

İçerisinde bulunduğumuz yüzyılda pop müzik, kitlelerin yoğun biçimde katılım gösterdikleri, sanatçıların milyarlar yapan bir sektör olmanın yanı sıra, genç neslin hayattan beklentilerini ve ihtiyaçlarını yansıtan, yarattığı mitlerin etrafına hayranlar toplayan, hitap ettiği dinleyici kitlesini memnun etmekten bıkmayan, kendi sanatsal kalıp yargılarını yaratan bir müzik türü olmuştur (Michelone, 2001: 104). Oya Paker'in "Popüler Müzik, Günlük İdeoloji ve Benlik İnşası: Sezen Aksu Şarkıları Üzerinden Bir İnceleme" başlıklı makalesinde belirttiği gibi, pop müzik bu özelliklerinin yanı sıra, "insanların duygu dünyasını, özlemlerini ve açmazlarını ortak bir beğeni içerisinde" yansıtmış ve bizlere günlük hayatımızın, "kültürel kırımların" izlerini takip edebileceğimiz "metinler" de oluşturmuştur. Paker'in ifade ettiği gibi, Van Dijk'a göre pop müzik; "metinleri, belli bir dönemin dil kullanımlarını," bu kullanıma "gömülü" anlamları, "sosyal ve kültürel dönüşümlerin izlerini" yansıtmaktadır (2008: 88).

Pop müziğe konu olan temalar, toplumsal değişimle doğru orantılı olarak farklılaşan ve çeşitlenen temalardır. Belirli bir kuşağın ve belirli bir dönemin özelliklerinin, bunları yaşayan toplum tarafından nasıl algılandığını ifade etmelerinin yanı sıra, yaşanan bu dönüşümlerin insanların duygu ve düşünce dünyalarına nasıl yansıdığını temsil eden "kültür belgeleridir" (Paker, 2008: 89-90). Pop müzik türü, taşıdığı "hikâyemsi" özelliğiyle, öykülerin, anlatımların, ruh hallerinin aktarımının anahtarı olmakta ve kolektif bir bilinç oluşumunu sağlamaktadır (Michelone, 2001: 141).

4.2. KADIN ŞARKICILARIN ŞARKI METİNLERİNDE KADIN SÖYLEMİ VE ADRIENNE RICH

Pop müziğin kolektif bilinç oluşturma özelliği son yıllarda bazı kadın şarkıcıların şarkı metinlerine de yansımıştır. Bu sanatçılar, adeta Adrienne Rich gibi kadınların sorunlarına şahitlik etmekte ve bu sorunları bestelerine dökerek kitlesel düzeyde ortak bir farkındalık yaratmaya çalışmaktadırlar. Aşağıda; Türkiye, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadın şarkıcılardan örnekler verilerek, şarkı metinlerindeki kadın algısı Adrienne Rich'in *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eseri üzerinden incelenecektir.

4.2.1. Amerika Örneği ve P!nk

1979'da Pensilvanya'da doğan, sahne adı P!nk olan ve Pink olarak telâffuz edilen Alecia Beth Moore, İrlanda-Alman kökenli Katolik bir baba ve Rus-Alman ve Yahudi Alman kökenli Yahudi bir annenin çocuğudur. Oldukça sağlıklı bir bebek olarak doğmakla beraber ileri yaşlarda tutulduğu astım hastalığı ona oldukça sıkıntılı günler yaşatmıştır. Henüz ortaokul sıralarındayken, şarkı sözleri yazarak duygularını metinlere yansıtmıştır. Annesinin ifadesiyle; bu sözler, içe dönük, karanlık bir ruh halinin dışı vurumudur.

14 yaşındayken, Pensilvanya'daki klüplerde şarkı söylemeye başlamış ve daha o dönemde bugünkü sahne adı olan P!nk ismini almıştır. Bu adı, 1992'nin meşhur filmlerinden birisi olan *Reservoir Dogs* (Rezervuar Köpekleri) adlı filmdeki Mr. Pink (Bay Pink) karakterinden esinlenmiştir. P!nk, kendisinin hep uçlarda yaşadığını dile getirirken, yetişkin oluncaya dek sürekli olarak tercih değiştirdiğini, kaykay yaparken birden hip hopa geçtiğini, oradan bir orkestraya şarkıcı olarak katıldığını ifade etmiştir. Yine aynı yaşta Basic Instinct adlı, kızlardan oluşan bir gruba dahil olmuş, maddi yetersizlik nedeniyle grup dağılınca, 16 yaşında, R&B adlı başka bir grup oluşumuna katılmıştır. Grubun ilk şarkısı olan “Key to My Heart”, Atlanta'daki bir plak şirketi tarafından beğenilmiş ve taraflar arasında bir anlaşma imzalanmıştır. 1996 senesinde bu şarkı, “Kazaam” (Kazaen) filminin parçası olmuştur. Plâk yapımcısı tarafından tek başına söylemesi konusunda yönlendirilen P!nk, gruptan ayrılmış ve bir plak şirketiyle tek başına bir anlaşma imzalamıştır. 1997 yılında çıkardığı, *Can't Take Me Home* (Beni Eve Götüremezsın) adlı albümü, sanatçıya ticari anlamda iyi bir gelir getirmiş ve Amerikan Plâk Endüstrisi Kurumu tarafından “Platin Plâk Ödülü” ile onurlandırılmıştır. Albümdeki ikinci parça olan “Most Girls” (Bir Çok Kız) dlı şarkı, “Billboard Hot 100” listesinde dördüncü sıraya yerleşmiştir. Sanatçı yine aynı yıl, “Billboard Müzik Ödülleri” listesinde en iyi kadın şarkıcı ödülünü kazanmıştır. P!nk'in ikinci albümü olan *Missundaztood* (Yanlış Anlaşılma) (2001) şarkıcının en çok satan albümü olmuş, dünya çapında onüç milyon kopya satmıştır. 2003 senesinde çıkardığı üçüncü albümü olan *Try This*, (Bunu Dene) her ne kadar ikincisi kadar çok satmasa da, kendisine Amerika'da platin bir ödül kazandırmıştır. 2006 senesinde çıkan “I'm Not Dead” (Ben Ölmedim) adlı albümüne bu adı, albümü uzun bir aradan sonra çıkardığı için verdiğini ve onu,

hayatına engeller koyan, köşeye çekilip oturmasını isteyen insanlara ithaf ettiğini, kendisinin hayatta ve capcanlı olduğunu ifade etmiştir. Albüm; Amerika, İngiltere, Almanya ve Avustralya'da listelerin en baş sıralarına yerleşmiştir. 2008'de çıkardığı *Funhouse* (Eğlence Evi) isimli albüm, kendisine Avustralya'da bir müzik ödülü kazandırmış ve bu ülkede, daha ilk haftada 86.000 satmıştır. Ünlü İngiliz yayın kuruluşu BBC listelerine göre; P!nk, İngiltere'de 2000'li yıllarda Madonna'dan sonra şarkıları en çok yayınlanan kadın sanatçı olmuştur. 2012 yılında çıkardığı, *The Truth About Love* (Aşk Hakkındaki Gerçek) başlıklı albüm, Macaristan, Avustralya, Kanada, Japonya, İngiltere, Almanya, Yeni Zelanda ve İsviçre'de listelerin ilk sıralarında yer almış ve IFPI'ye⁹ göre, dünya genelinde 2012 senesinin en çok satan altıncı albümü olmuştur.

2003 yılında *Los Angeles Time*'a verdiği röportajda; kariyerimi kendi bildiğim şekilde yaptım. İnsanları, şarkılarımın yanı sıra kişiliğimle de etkilemek istedim diyen sanatçı, bu durumun biraz kibir taşıdığını, ilham kaynağının da hayranlık duyduğu Madonna olduğunu ifade etmiştir. Koyu bir hayvan hakları savunucusu olan P!nk, aynı zamanda LGBT haklarını da savunmakta ve aynı cins arasındaki evlilikleri desteklemektedir. İnsan Hakları, Çocuk Hakları gibi kampanyalara da iştirak eden sanatçı, otizm derneklerine de maddi destek vermektedir. Kalıp önyargılara karşı duruşuyla tanınan P!nk, müzik otoriteleri tarafından kitleleri en iyi yönlendirebilen sanatçı olarak nitelendirilmektedir. *Entertainment Weekly* ("Haftalık Eğlence") dergisi, P!nk'in, günümüzün modern diva imajını belirlediğini ifade etmiştir.¹⁰

Pek çok şarkısında kadınlık hallerine değinen sanatçı, parçalarında kadınların en mahrem, en özel durumlarını tasvir etmekten sakınmamıştır. Şarkıcının "Fingers" (Parmaklar) adlı şarkısı, kadın mahremiyetini dinleyiciyle paylaştığı parçalardan birisidir. Şarkısındaki şu sözler:

And no one else is watching	Ve kimse beni görmüyor
I let my fingers do the walking	Parmaklarımı serbest bırakıyorum

⁹The International Federation of The Phonographic Industry (Uluslararası Plâk Endüstrisi Federasyonu).

¹⁰P!NK ile ilgili bilgi bu kaynaklardan derleme yapılmıştır. Bkz: Kaynakça P!nk: Pink - Biography – Dancer, Animal Rights Activist, Singer...(2015) <http://www.biography.com/people/pink-562098#early-life>. (20.04.2015).

P!nk Discography at Discogs. (2015). <http://www.discogs.com/artist/36988-P!NK>. (22.04.2015).

I'm starving	Ölüyorum
For some attention	Biraz ilgi için
I'm begging, pleading, bleeding	Yalvarıyorum, yakarıyorum
For a suggestion	Bir tavsiye için

Kadının, birlikteliğinde yaşadığı cinsel tatminsizliği, erkekten ilgi beklediğini açıkça ifade etmekte, çaresizliğini yansıtmaktadır. Kadın, Adrienne Rich'in teze konu olan eserinde dile getirdiği gibi, erkeği inciteceğini bildiği için sorununu onunla paylaşamadığından, çareyi o uykuya çekildikten sonra gizlice kendi kendini tatmin etmekte bulmaktadır. Bu sorun, günümüzde pek çok kadının ilişkisinde yaşadığı sorunlardan sadece bir tanesidir. Kadınlar, diğer konularda yaptıkları gibi, yaşadıkları cinsel tatminsizliği de, Rich'in ifade ettiği şekilde sır gibi saklamakta ve birlikte oldukları erkeğe onu gururlandıracak yalanlar söylemektedir.

Rewind and you will see	Geri dönsen beni göreceksin
while in the morning I'm happy	sabah kalktığımda mutluyum
...I'm restless	...Çaresizim
...'cause I need more than	...verdiğinden daha fazlasına
you are gonna give	ihtiyacım var

Erkek, o kadar ilgisiz o kadar umarsızdır ki, kadın onun uyanıp kendisini görmesini istemekte, dillendiremediğini fark etmesini beklemektedir. Kadınların her alanda yaptığı fedakârlıklar, erkekleri öylesine tembelleştirmiştir ki, her olumsuzluğun kadın tarafından sineye çekilmesi alışılmış bir durum haline gelmiştir.

P!nk, şarkılarına sosyal konuları da yansıtan bir sanatçı olmuştur. Kadınların, utanç nedeniyle kimseyle paylaşamadıkları durumlar adeta onun bestelerinde dile gelmiştir. Bu durumlardan birisi olan tecavüz, sanatçının “Long Way to Happy” (Mutluluk Çok Uzak) adlı şarkısında yer almaktadır.

One night to you	Senin için bir gecelik olan
Lasted six for me	Benim için altı gece
Just a bitter little pill now	Küçük acı bir hap
Just to try to go to sleep	Biraz uyuyabilmek için

Yukarıdaki sözler, tecavüz mağdurunun duygularını dile getirirken, erkek için bir kaç dakikalık cinsel anlamı olan bir olayın, kadın için ömür boyu devam edecek bir işkence olduğunu belirtmektedir. Tecavüz, kadın için sadece psikolojik bir yıkım değildir. Fiziksel olumsuzluklar da taşımaktadır. Tecavüz sonrası onların bir kısmı hamile kalmakta, bulaşıcı virüsler kapmaktadır. Bazı toplumlarda, halkın tecavüz mağduruna karşı takındığı tavır da onun yaşadığı mağduriyeti arttırmakta, sanki suçlu kendisiymiş gibi gösterilmektedir. Plnk bu şarkısında, Rich'in önerisine kulak vermiş ve kadının tecavüz olayını içinde bir sır olarak hapsedmemesi gerektiğini, uyuyabilmek için hap kullanmasının çare olamayacağını, uyandığında yine o acıyı yaşayacağını dile getirmiştir. Aksi takdirde, kadının yaşadığı fiziksel ve psikolojik olumsuzlukların yanı sıra yarınlarına karşı beslediği ümitleri de yitip gidecek, hayat adeta bir erkeğin vicdanında yok edilecektir.

It's gonna take a long	Sevmek uzun
time to love	sürecek
It's gonna take a lot	Hayata
to hold on	tutunmak da
It's gonna be a long	Mutlu olmak uzun
way to happy	bir yol alacak
Thank you	Teşekkür ediyorum
From the bottom of my heart	Tüm kalbimle
...for tearing me apart	...beni mahvettiğin için

Tecavüz suçlusuz erkekler, ehlileştiremedikleri ilkel dürtüleri nedeniyle birçok kadının hayatını olumsuz yönde değiştirmekte ve yaşanacak ne kadar güzel şey varsa hepsini silmektedirler. Kadınların yaşama yeniden tutunabilmeleri, yeniden bir erkeği sevmeleri imkânsızlaşırken, Rich'inde belirttiği gibi koca bir sırrın ağırlığını bir ömür boyu yüreklerinde taşımaya da mahkûm edilmektedirler.

Sanatçının, *I'm Not Dead* adlı albümünde yer alan “Stupid Girls” (Aptal Kızlar) başlıklı şarkısı, genç kızlara akli ön planda tutmalarını, güzelliği ikinci plana koymalarını önermektedir. Parçadaki şu sözler:

porno paparazzi girl	porno paparazzi kız
I don't wanna be a stupid girl	olmak istemiyorum aptal bir kız

Looking for a daddy
To pay for the champagne

Bir baba aramak
Şampanyayı ödeyecek

Genç kızlara, sadece eğlence peşinde koşan, medyada yer almaktan başka bir iş yapmayan insanlardan olmamaları gerektiğini vurgularken, Rich'in de ifade ettiği şekilde, erkeklere maddiyat anlamında, küçükken babalarına tutundukları gibi tutunarak kendilerini kandırmalarının bir çözüm olmayacağını belirtirken, ekonomik bağımsızlığın öneminden de bahsetmekte ve bu bağlamda, şampanyayı bir metafor olarak kullanmaktadır.

Sanatçı; bu parçada güzellik düşkünü kızları eleştirmesinin yanı sıra, günümüzde pek çok kızın eğlence dolu bir hayat yaşamak adına eğitimi geri plana attığını ve kendisinin bu durumdan çok rahatsızlık duyduğunu da ifade etmektedir.

Disease's growing, it's epidemic
I'm scared that there ain't a cure

Hastalık büyüyor, o bir salgın
Korkarım tedavisi de yok

Kadınlar, erkeklerin talepleri doğrultusunda estetik ameliyatlar, botox, cilt gençleştirici çeşitli kimyasal ürünlerle, *sipariş kadınlar* haline gelirken, Rich'in de belirttiği gibi yarattıkları yalan ile kendilerini kandırmakta ve bilişsel olarak geliştirmeye gerek görmemektedirler. Oysaki kadının bir birey olarak var olmasının tek yolu eğitim ve akıldan geçmektedir. Kadının akıldan ayrılması onu; erkeğin kadını “görmek istediği yerde, dilsiz, etkisiz, sınırlamalar içinde ve erkeğin gerisinde” tutmaktan başka bir duruma getirmeyecektir (Şaşman-Kaylı, 2010: 45),

Sanatçı, en son çıkardığı albümle aynı adı taşıyan “The Truth About Love” (Aşk Hakkındaki Gerçek) adlı şarkısında, aşk hakkındaki gerçeği aramaktadır. Pek çok kadın, bu olguya kendilerini kandıracak güzel anlamlar katarken, Rich'in önerdiği gibi P!nk, de gerçekçi davranmakta ve onun olumsuz yanlarını göstermeye gayret ederken, kadınların, aşkı gözlerinde çok fazla büyütmemelerini sağlamaya çalışmaktadır. Sanatçıya göre aşk, tıpkı sağanak bir yağmur gibi gelip geçen bir nitelik taşımaktadır.

To find the truth about love
As it comes and it goes

Aşk hakkında gerçeği bulmak
Gelir ve geçer

Şarkıcı, aşkın olumsuz taraflarından bahsederken, taşıdığı manevi güzelliğin yanı sıra, bünyesinde var olan vücut sıvılarından, onlara ait rahatsız edici duyulardan da söz etmekte ve bu olgunun soyut olarak duyguları, somut olarak bedeni içerisinde barındıran bir bütün oluşturduğunu dile getirmektedir. Amerikalı şarkıcı, bu bağlamda Rich'in de yaptığı gibi, kandırmacalar üzerindeki örtüyü kaldırmakta ve kadınların gerçeğe yüzleşmelerini sağlamaktadır.

The truth about love	Aşk hakkındaki gerçek
is it's nasty and salty	o yaramaz ve tuzlu
It's the regret in the morning	o sabahki pişmanlık
it's the smelling of armpits	o koltukaltı kokusu

P!nk yukarıdaki sözlerinde; cinselliğin içerisinde barınan insana ait niteliklerin, aşkın masalımsı hallerini yok edebileceğini ifade etmektedir. Oysaki kadınlar, aşkın bu yanını göz ardı ederek, sadece duygularıyla büyülü bir yalan yaratmakta ve aşk olgusunu ilahlaştırmaktadırlar. Kadın için adeta duygusal bir din olan aşk, erkek için çok daha farklı bir anlam taşımakta, belki onlar için de bir dini ifade etse de bu din, temelini cinsel hazdan almaktadır. Şarkıcı, erkekle kadın arasında genellikle var olan algıdaki bu farklılık bağlamında, kadınların akıllarında fark etmedikleri bir pencere açarken, onların aşk olgusuna daha geniş bir manzaradan bakmalarına yardımcı olmaktadır.

Amerikalı şarkıcı, bestelerindeki vurucu ifadelerle çok net bir biçimde kadınlık hallerini ve kadınla erkek arasındaki birleşmez uçurumu açıklamakta, birçok sanatçının cesaret edemeyeceği konulara değinmektedir. Şarkılarındaki sansürlülük, anlatmak istediklerinin açık bir şekilde anlaşılmasını sağlarken, insanlık durumlarının ve hallerinin üzerlerindeki örtüleri de kaldırmaktadır. Şarkıcı, gerek karakterinde taşıdığı şeffaflık gerekse bestelerine yansıttığı yaratıcılıkla, Almelek-İşman'ın Nietzsche'den aktardığı gibi, “alışılagelmiş değerleri” yıkmakta, teze konu olan feminist kuramcı Adrienne Rich'in kadınlarda görmek istediği tutumları sergilerken, geçmişini kaybetmiş olan kadınları, geleceğe sahip çıkmaya da davet etmektedir (2008: 46).

4.2.2. İtalya Örneği ve Carmen Consoli

4 Eylül 1974'te Catania'da doğan Carla Carmen Consoli, 20 yıllık sanat hayatında 11 tane albüm çıkarmıştır. 1995'ten günümüze kadar pek çok ödül kazanan sanatçı, en son 2012 senesinde İtalyan Cumhuriyet'inin en değerli ödülllerinden birisi olan Şövalye nişanıyla onurlandırılmıştır. Babasının etkisiyle, çocukluğundan itibaren gerek geleneksel İtalyan müziği, gerekse caz ve blues'a ilgi duymuştur. Ayrıca yine baba etkisiyle, daha okul yıllarında şarkı söylemeye ve gitar çalmaya başlamıştır. 13 yaşında Catania'daki klüplerde Iris Monday gibi gruplarla çalışan sanatçı, daha sonraki yıllarda şarkılarını daha geniş kitlelere duyurmak için Roma'ya taşınmıştır. Sesini, daha fazla insana duyurduğu ilk fırsatı İtalyan Rai 3 kanalında seslendirdiği “L'isola del Tesoro” (Hazine Adası) adlı parçası olmuştur. Parçanın adı ileriki senelerde “Novembre'99” (99 Eylül'ü) olarak değişmiştir. 1996' da *Due Parole* (İki Kelime) adlı ilk albümünü çıkarmıştır. 1997'de San Remo şarkı yarışmasına “Confusa e Felice” (Şaşkın ve Mutlu) ile katılmış, radyolarda çalınan ve çıkardığı ikinci albümle aynı adı taşıyan bu parça, halk arasında çok beğeni toplamıştır. 1998'de *Mediamente Isterica* (Histerik Ortalama) adlı üçüncü albümünü çıkaran sanatçı, bu başlık ile kadınların intikam duygularını, adetten önceki bir hafta içerisinde yaşadıkları hormon değişiklikleri ile özdeşleştirerek yansıtmaya çalışmıştır. 2000 senesinde “Parole di Burro” (Tereyağından Sözler) adlı şarkı ile tekrar San Remo Müzik Festivali'ne katılmış, *Stato di Necessita* (İhtiyaç Hali) adlı albümünün en sevilen parçalarından birini seslendirmiştir. Bu albüm tam otuzaltı hafta listelerde yer almıştır. 2010 yılında *Corriera Italiana* (İtalyan Kuryesi) adlı İtalyan gazetesi, bu albümü son on yılın en iyi albümü olarak seçmiştir. Sanatçının bu başarılarını, 2002 yılında kendisine platin plak ödülünü kazandıran *L'eccezione* (İstisna) adlı albümü, 2006'da *Eva Contro Eva* (Havva Havva'ya Karşı) başlıklı albümü izlemiştir. 2009 yılında müzik piyasasına çıkan *Elettra* (özel isim) isimli; Consoli'nin âşık bir fahişeden bahsettiği ve hayatın engellerinden yorulmadan mücadele eden güçlü kadınlara ithaf ettiği albüm, çok ses getirmiştir. Sanatçının en

son albümü, 2015'te piyasaya çıkan *L'abitudine di Tornare* (Dönüş Alışkanlığı) adlı, evli bir adama âşık bir kadının duygularını aktardığı albüm olmuştur.¹¹

Şarkılarında, toplumsal önyargılardan, kadınların erkek egemenliği nedeniyle yaşadıkları acılardan, hüznlerden ve sosyal yaralardan bahseden Carmen Consoli, büyük kitlelerin dikkatini *kadınlık durumlarına* çekebilmiş, başarılı olmanın yanı sıra kadın öykülerini sansürsüz aktarabilmiş bir sanatçıdır. 1996'da piyasaya çıkardığı *Due Parole* adlı albümünde yer alan, “L'amore di Plastica” (Plastik Aşk) adlı parçasında, erkeğin duygusal yetersizliğini çok açık bir şekilde dile getirmekte, kadınların bu yetersizlikle idare etmemeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Ma io non posso	Kendimi mutlu
accontentarmi se	edemem
tutto quello che	verebileceğin
sai darmi	tek şey
e' un amore di plastica	sadece plastik bir aşksa

Erkeğin kadına verebileceği sevginin plastik kadar ucuz, plastik kadar değersiz olduğunun altını çizen bu sözler, kadınlara idare edebilecekleri değil, onları duygusal olarak tatmin edecek bir aşk bulmaları gerektiğini vurgularken, toplumsal yargılara karşı durmakta ve bu güne kadar fedakârlık beklenen taraf olması gereken kadına, talepkâr olması gerektiğinin bilincini aşlamaktadır. Ayrıca kadının kendisine duyduğu özgüveni erkeğe hissettirmesini önermekte ve kadınların, gereken hallerde duygularına kapılmalarını önlemelerini ve gerçekleri kabul etmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Consoli, bu şarkısında Adrienne Rich'in teze konu olan eserinde dile getirdiği gibi, kadının kendisine karşı dürüst olmasını ifade etmekte ve yine feminist yazar gibi onları bu anlamda yüreklendirmektedir.

Non sei per nulla obligato	Hiçbir şekilde mecbur değilsin
a comprendermi	beni anlamaya

¹¹Carmen Consoli ile ilgili bilgi aşağıdaki kaynaklardan derleme yapılmıştır. Bkz: Kaynakça Carmen Consoli: Carmen Consoli Sito Ufficiale.(tarih yok). <http://www.carmenconsoli.it/it/#discografia>. (23.05.2015).
Biografia di Carmen Consoli – Biografionline.it. (2010). <http://biografieonline.it/biografia.htm?> (23.05.2015).

quasi non sento il bisogno
d'insistere

neredeyse hiç ihtiyaç duymuyorum
ısrar edip anlatmaya

Consoli, kadınların ayrılıklar sırasında herkesten önce kendilerine söyledikleri *acıklı* yalanlara, aldatmacalara karşı çıkarken, kadının erkek karşısında dimdik durmasını ve her bitişin yeni bir başlangıç anlamını taşıyacağını ifade etmektedir. Şarkıda ki bu sözler, *On Lies, Secrets, and Silence*'daki önerilerle örtüşmekte, kadının kendi gerçeğiyle yüzleşmesini istemektedir.

Sanatçının, *L'eccezione* adlı albümünün hit parçalarından biri olan, “Fiori d'Arancio” (Portakal Çiçekleri) isimli şarkısı, Adrienne Rich'in yaptığı gibi, erkeklerin dürüstlüğü eleştirirken, kadınlara evlilikten çok fazla şey beklememeleri gerektiği konusunda mesaj vermekte ve genellikle erkeklerin yaptıkları evlilik teklifinin de aslında içeriğinin boş bir söz olabileceğini belirtmektedir.

Pochi preamboli
quando mi chiese:
vorresti sposarmi?,
era onesto e sicuro di se'

Kendinden emin,
öz bir konuşma
benimle
evlenir misin derken

Consoli, bu parçada daha başlamadan biten bir evlilik ardından kadının erkeğe çok fazla güven duymamasını, dürüstlükleri ile övünen ve söz vermelerine dahi gerek duyulmayan erkeklerin aslında en büyük yalancılar olabileceklerinin mesajını vermektedir. Rich'te bu bağlamda erkekleri eleştirmiş, aslında sırtlarını yasladıkları kendi üretimleri olan yargılarla çeliştiklerini dile getirmiştir. Toplumsal kurgular, *erkek sözü* tarzındaki ifadelerle, kadını yerip erkeği göklere çıkartırken çok büyük bir yalanın da üzerini örtmeye çalışmaktadırlar. Aslında göğe çıkartılan, tanrılaştırılan erkek yeri geldiğinde çok büyük bir yalancı olabilmektedir.

ricordo il giorno del
mio matrimonio,
l'abito bianco di
seta ed organza,

düğün günümü
hatırlıyorum
ipek ve organzeden
beyaz elbisem

fiori d'arancio
intorno all'altare,

sunak etrafında
portakal çiçekleri

aspettavo il mio.

sposo con devozione

Kocamı bekliyordum

sadakatle

Carmen Consoli, parçada hep son sözü erkeğin söylüyor olmasını da eleştirmektedir. Toplum tarafından fedakârlık yapması beklenen kadın, erkeğin kendisine çizdiği kaderi yaşamaya mecbur edilmektedir.

La chiesa gremita

di gente annoiata

per l'interminabile

attesa

Alle mie spalle

sbadigli e commenti

e di lui neanche

l'ombra lontana

Bitmeyen

bekleyişten,

canı sıkılmış insanlarla

dolu kilise

Arkamda fısıltılar,

yorumlar

ve onun gölgesinin

dahi yokluğu

Gelin, damadın gelmeyeceğini bir türlü kabul etmemekte ve tüm tepkileri tek başına göğüslemeye çalışmaktadır. Dürüstlüğü'nün kanun olduğuna inanılan erkek, bir kez daha kanunları yok etmekte, Rich'in dile getirdiği gibi kendilerini dürüstlük timsali ilan eden erkeklerin efsanelerini yıkmaktadır.

Kadınların erkekler hakkında yarattıkları mitlerden bir başka örnek de şarkıda kendini göstermektedir. Kadın, *kaderini çizmesi için tanrısını* saygıyla beklemek zorunda ve kendisini son anda dahi erkek adına yarattığı yalanların içerisine hapsetmeye devam etmektedir.

İlişkiler, genelde güzel başlayan ama her zaman güzel biten bir “mutlu son” “filmi” değildir. “Sonunun ne olacağı, her iki tarafın birlikteliğe getireceği çaba” ve niteliğe bağlıdır (Navaro, 2000: 91). Birliktelik, Adrienne Rich'inde söylediği gibi karşılıklı emek gerektirir. Sanatçı, “Portakal Çiçekleri” adlı parça ile erkeklerin, duygusal anlamda kadından çok daha zayıf olduklarını, ahlaksal olarak kolaylıkla çürümeye yüz tuttıklarını ve verilen sözleri daha çabuk tükettiklerini ifade etmektedir. Bu, bir anlamda doğru ile sert bir yüzleşme olsa da ve belki bir tokat gibi suratlara çarpsa da, gerçekliğin tasvirini yapmaktır.

Carmen Consoli, bestelerinde toplumsal yaralara da dikkat çekmiştir. Bunlardan bir tanesi olan ensest ilişkiyi, *Elettra* adlı albümünde yer alan “Mio Zio”

(Amcam) adlı şarkısında dile getirmiştir. Kız çocukları için büyük bir yıkım olan bu sorun birçok toplumda utanç duyulması nedeniyle üstü örtülerek bırakılmakta ve kanayan bir yaranın içten içe kanamaya devam etmesine, Rich'in teze konu olan eserinde vurguladığı gibi, *sessizleştirilmesine* yol açmaktadır.

Madre non piangere,	Ağlama anne,
ingoia e dimentica	yutkun ve unut
Le sue mani ingorde	Bacaklarımın
tra le mie gambe	arasındaki avuçlar
Adesso sta in	Artık tanrının
grazia di Dio	huzurunda

Ensest ilişki, toplumsal yargılar nedeniyle, suçlunun değil ama mağdurun lekelenmesiyle sonuçlandırıldığı için dillendirilmemekte ve suçlunun lehine bir sır olarak saklanmaktadır. Bu durum mağdurun mağduriyetini daha da arttırmakta, onu toplum ve zanlı karşısında daha da güçsüzleştirmektedir.

Porgiamo l'estremo	Sonsuz saygımızı sunalım,
saluto ad un anima puro	temiz bir ruh
Un nobile esempio di	Asil bir baba, arkadaş
padre, di amico e fratello	ve kardeş timsaline
E sento il disprezzo	Ağır hakaretler
profondo, i loro	duyuyor
occhi	Üzerimde bakışları
addosso	görüyorum
Ho svelato	Açığa vurdum
l'ignoble incesto	iğrenç ensesti
e non mi	Ama inanan
hanno creduto	olmadı

Ataerkil toplum, erkeği öylesine tanrılaştırmış, öylesine yüceltmıştır ki, Butler'ın aktardığı gibi, Julia Kristeva'nın ifadesiyle adeta “kadınlar”ın var olduğu” iddia edilemez bir duruma gelinmiştir (2005: 43). Bu *hiçlik* durumu, kadın *sessizliğini* sürdürdüğü, yaşadığı çirkinlikleri *sır* olarak sakladığı sürece devam edecek, kadını koşullar her ne olursa olsun *suçlu*, erkeği her yaptığı ahlaksızlıkta *alkışlanacak* hale

getirecektir. “Şiddetin kurumlaşmasındaki en önemli unsur, şiddeti uygulayanların bir meşruiyet taşımaları, kendilerinde şiddet kullanma hakkını görmeleri ve en önemlisi, yaptıklarının yanlarına kalacağını” bilmeleridir (Somay, 2009: 65).

Carmen Consoli, kadın erkek ilişkisini ve evlilik kurumunda kadının konumunu da değerlendirmeye almış ve yaptığı yorumu *Mediamente Isterica* başlıklı albümündeki “Geisha” (Geyşa) adlı parçasına yansıtmıştır.

In salute ed in malattia	Hastalıkta ve de sağlıkta
finché morte non ci separi	Ölüm bizi ayırana dek
fai di me la tua geisha	Beni geyşan yap
fai di me la tua umile serva	Beni sadık kölen kıl

Şarkının sözleri; ikili ilişkide, erkeğin kadından beklentisinin, bir hayat arkadaşı olmanın ötesinde ironik bir biçimde kölesi olmasını istediğini belirtmektedir. Carmen Consoli, Margaret Fuller'in *Woman in the Nineteenth Century* (“19. Yüzyılda Kadın”) adlı eserinde vurguladığı gibi, şarkısında kullandığı geyşa metaforu ile, kadınların “özgüvenlerini” geliştirmeleri gerektiğini ifade ederken, onların “dışarıdan,” ataerki tarafından “dayatılan kuralları” öğrendiğini belirtmiştir (Donovan, 1997: 76). Erkek tarafından dayatılan bu kurallar, Adrienne Rich'in eserinde dile getirdiği gibi, bir kadın dilinin olmayışından kaynaklanmaktadır. Erkek, aşkı da, yaşama dair diğer unsurlar gibi kendi bakış açısı ve diliyle tanımlamakta, sevmek eylemini tapmak eylemiyle adeta eş tutmaktadır

Quanta nobile poesia	Ne asil bir şiir
padre, amante, padrone	baba, sevgili ve sahip
nel tuo conto corrente ah!	her şey senin cari hesabında

Yukarıdaki dizeler; erkeğin, kadını, cari hesabındaki bir hesap numarası gibi gördüğünü, onu anlam yüklü sözcüklerle ifade etmek zahmetine dahi katlanmadığını, dolayısıyla sayısallaştırdığını dile getirmektedir.

Navaro'nun Miller'den aktardığı gibi, ilişki ya da evlilikte her iki tarafın eşit temsil edilmediği durumlarda, “hizmet” verenin, “temelde bastırılmış” öfke duygusu taşıdığını dile getirmiştir. Bu duygu “insan onurunun” kırılması sonucunda ortaya çıkan bir “ikincil olma” duygusudur (2000: 92). Kadınların, ikincil hissettikleri durumlarda tercih ettikleri başa çıkma silahı genelde Rich'in de ifade ettiği gibi *yalan*

olmaktadır. Öfkesini erkeğe belli etmek istemeyen kadın, bu duygusuna ket vurabilmek için adeta tiyatro oynamaktadır.

Günümüz modern İtalyan kadınının güzel bir örneği olan Carmen Consoli; yazdığı şarkılarla Adrienne Rich'in, teze temel oluşturan eserindeki değer yargılarıyla örtüşmekte, kadınların çaresizliklerine, şarkı metinleriyle yol göstermekte ve birçok kadının saklamaya çalıştığı ya da korkusundan açık bir şekilde ifade edemediği duygu ve hallerini toplumun duygudaşlık göstermesine destek verecek besteler haline dönüştürmektedir.

4.2.3. Türkiye Örneği ve Nil Karaibrahimgil

17 Ekim 1976'da Ankara'da doğan Nil Karaibrahimgil, kendisi gibi müzisyen olan babasının da etkisiyle daha ortaokul yıllarında piyano, ilerleyen yıllarda ise çeşitli enstrümanlar çalarak müziğe duyduğu ilgiyi göstermiştir. 2002 yılında *Nil Dünyası* adlı ilk albümünü çıkaran sanatçı, albümde yer alan “XL, Kek, ve Rüzgar” isimli parçalarındaki kendinden önce gelen kadın sanatçılardan farklı yorumlarla dikkat çekmiştir. 2004 yılında *Nil FM* adlı ikinci albümünü çıkarmış ve yine bu albümündeki “Gitme Yoksa” isimli parçası o yılın “hit”i olmuştur. 2006 yılında hazırladığı *Tek Taşımı Kendim Aldım* adlı albümündeki “Pırlanta” adlı parçasıyla, kadınlara, tek taş simgesiyle ekonomik bağımsızlığı öneren bir mesaj vermektedir. 2009 senesinde çıkardığı *Nil Kıyısında* isimli albümündeki “Seviyorum Sevmiyorum” başlıklı şarkı sadece Türkiye'de değil aynı zamanda Balkan ülkelerinde de çok ses getirmiştir. 2014 yılında *Bi Küçük Eylül Meselesi* adlı film için “Kanatlarım Var Ruhumda” isimli bir şarkı bestelemiş, bu parça da kadın özgürlüğünü vurguladığı için oldukça dikkat çekmiştir. Nil Karaibrahimgil, söz yazarlığı ve şarkıcılığın yanı sıra *Hürriyet* gazetesindeki köşesinde çeşitli içeriklerde yazılar da yazmaktadır. Sanatçının köşe yazılarını bir araya topladığı ve 2011 yılında yayınlanan *İçimi Açsan Nar, Ama Yerim Dar* adlı bir kitabı da bulunmaktadır.¹²

¹²Bu bölümdeki Nil Karaibrahimgil ile ilgili bilgiler aşağıdaki kaynaklardan derleme yapılmıştır. Bkz: Kaynakça Nil Karaibrahimgil: [Nil Karaibrahimgil - Discography at Discogs](http://www.discogs.com/artist/339936-NilKaraibrahimgil). (2015). www.discogs.com/artist/339936-NilKaraibrahimgil..., (11.05.2015).

Nil Karaibrahimgil Biyografi.İnfo. (tarih yok). <http://www.biyografi.info/kisi/nil-karaibrahimgil>. (12.05.2015).

Nil Karaibrahimgil – Kim Kimdir?. (2015). <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2974>. (12.05.2015).

30 Mayıs 2005 yılındaki “Yaşlanma Yaz(g)ısının Devamı” başlıklı köşe yazısında: “Erkekleri ya da en azından bir tanesini cezbedip durman gerekmektedir. Bir yaştan önce bir yaştan sonra çocuk yapman gerekmektedir,”¹³ şeklindeki sözleriyle, kadının mutlaka evlenmesi gerektiğini ifade eden toplumsal önyargıları eleştiren Nil Karaibrahimgil, “Evlenmek Gerek” adlı parçasındaki ironik sözlerle bu durumu yargılamakta ve sosyal düzenin kadına evlilik kurumunu bir görev olarak dayattığını belirtmektedir. Şarkısında;

yaşım geldi
annem dedi
onun gibi evlenmek gerek
aman gün almasın otuzundan
bi tane bulsun aynı babasından

diyen Nil Karaibrahimgil’in sözlerinde dikkat çeken diğer bir unsur, sanatçının, “erkek tahakkümüne direnmeye, ataerkil düşünceye başkaldırmaya,” annesinden, Hooks’un deyimiyle, hayatındaki “en güçlü ataerkil” sestten başladığıdır (2012: 11). Bu sözler, toplumun belirli bir yaş civarında kadından evlenmesini ve anne olmasını beklediğini ve düzenin böyle devam etmesi gerektiği konusunda baskı yaptığını ifade etmektedir. Önyargılar, kadınlara annelik ve karılık görevlerinden başka bir görev tanımlı yapmamaktadır. Ataerkil toplumsal düşüncede asıl olan, kadının “kendini gerçekleştirme” değil, sosyal çevresinin ondan beklediklerini yerine getirmesidir (Wollstonecraft, 2007: 45) Oysaki Nil Karaibrahimgil, kadının kendi arzularını yerine getirmesi, beklentilerini çok açık bir şekilde ifade etmesi gerekliliğini parçadaki şu sözlerle tanımlamaktadır:

anne benim koşmam gerek
istemiyorum pilav yapmak

Nil Karaibrahimgil Kimdir – En Son Haber. (2013). <http://www.ensonhaber.com/nil-karaibrahimgil-kimdir-2013-08-01.html>. (10.05.2015).

Nil Karaibrahimgil - Kanatlarım Var Ruhumda - Şarkı Sözleri... (2014). http://www.akormerkezi.com/nil-karaibrahimgil-kanatlarim-var-ruhumda-sarki-sozu_sarki-jjnvvn.html, (13.04.2015).

¹³Bkz: Yaşlanma Araması Nil Karaibrahimgil.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=323189>. (12.04.2015)

sana bir de torun gerek
istemiyorum çocuk bakmak

Nil Karaibrahimgil, toplum tarafından kadına atfedilen belirli sorumluluk ve vazifelere karşı çıkarken, düşüncelerini Adrienne Rich'in teze konu olan eserinde tüm kadınlara önerdiği şekilde açık bir biçimde aktarmakta ve kadınlara da bu bağlamda bir örnek oluşturmaktadır. Kadınların “amansız bir kültürel yasanın edilgen alıcıları” olmak yerine, kültüre de, doğumdan itibaren onlara kodlanan “biyolojik kaderlerine” de karşı çıkmalarını önermektedir (Butler, 2005: 53)

Sanatçının, 2002 yılında müzik piyasasına çıkan “Erkekler Yüzünden” adlı parçasında, kadınların, erkeklerin istedikleri gibi olmaya çabaladıklarıyla ilgili eleştirisi bulunmaktadır. Geçmişten günümüze kadar kadınlar, erkeğin kendileri için uygun bulduğu güzellik standartları içerisine girmeye çalışmışlar, satın aldıkları güzellik malzemeleriyle bütçelerine zarar verirken, yaptırdıkları estetik ameliyatlara adeta *yalancı kimlikler* yaratmışlardır. Adrienne Rich, *On Lies, Secrets, and Silence*'da, kadınların gerek kendilerine gerekse başkalarına karşı her anlamda dürüst olmalarını önermekte, Nil Karaibrahimgil'de bu şarkısında onun söylemine iştirak etmektedir. Sanatçı, bu durumu şarkısında şu sözcüklerle aktarmaktadır:

topuklu giymeliyim ben
çünkü boyum kısa
saçlarımı örmeliyim
gördüm şimdi moda
gülümse erkekler
pozitif kızları sever

Erkek egemenliği, kadın hayatında o kadar baskındır ki, kadınlar erkek dilinin yarattığı güzellik kavramına uymak için, adeta *modifiye arabalar* gibi parça değiştirmekte ve kendilerini *yeni benlik modelleri* ile erkek beğenisine sunmaktadırlar. Yarattıkları bu sahte kimlikler, Adrienne Rich'in, tezde ikinci bölümde söz edilen kadınların mantıksız tutumlarına örnek teşkil etmekte ve onlarda mantıklı “düşünceyi” durdururken, bu tercihlerinin içerisinde onları “öldürmek üzere olan” bir “sevgi” açlığını barındığının da bir göstergesi olmaktadır (Koç, 2002: 115). Kadının duyduğu özgüven eksikliği, bedeniyle ilgili hoşnutsuzluk bilinçsizce

sentetik bir varlık yaratmasına sebep olmaktadır. Kadın, kendisini erkek varlığı ile tamamladığına o kadar inanmıştır ve erkeğin sevgisine duyduğu açlık o kadar çoktur ki, yarattığı bu sahte bedenle sahte mutluluklar satın aldığını unutmakta, kendini kandırmaktadır. Adrienne Rich de teze konu olan eserinde kadınlara, yalanın uyku hapi gibi olduğunu, uykuyu sağladığını ama rüya görmelerini engellemediğini belirtmekte, şarkıcı da söylemiyle onu onaylamaktadır. Kadının kendisiyle ilgili olarak erkek için yarattığı sahtelik, Nil Karaibrahimgil'in bestesinde şu sözlerle yansımaktadır:

ışsızım güçsüzüm,
sahtedir hep gülüşüm
o sahte diyetler
manikür pedikürüm
erkekler yüzünden

Kadın, güzellik çabalarıyla sadece görüntüsüyle değil, psikolojik olarak da bir değişim geçirmektedir. Şaşman-Kaylı'nın Simone de Beauvoir'den aktardığı gibi, erkek beğenisine endeksli bu ezeli mahkûmiyet, bedensel ve psikolojik olarak meydana gelen bu değişiklik, kadınların erkeklere özgü “ezici ve güçsüzleştirici bir üstünlüğü” içselleştirerek, “dünyayı erkek” gözüyle tanımlama ve yorumlamalarından kaynaklanmaktadır (2009: 77). Oysaki kadın için tek kurtuluş yolu hem kendini hem dünyayı kendi gözüyle görmek, kendi diliyle yorumlamaktır.

Tek Taşımı Kendim Aldım adlı albümdeki, “Pırlanta” isimli şarkısında, sanatçı kadının ekonomik açıdan özgür olması gerekliliğinden bahsederken, tek taşı bir sembol olarak almakta, diğer yandan da kadınların benliklerini maddiyatla değiştirmemeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

Sağ eller havaya,
pırlantalar buraya
Tek taşımı kendim aldım,
tek başıma kendim taktım
Girmesinler havaya

Sanatçı yine bu parçada, paranın bir şekilde kazanılacağını ancak Adrienne Rich'in de sağlıklı bir ilişki tanımında söz ettiği gibi, onurlu bir ilişkide önemli olanın sevgi ve dürüstlük olduğunu şu sözlerle belirtmektedir:

Cebindeki kalsın sana,
Sol üst köşeden
harca bana
Pırlantamı aldım ama,
pırlanta gibi kalp lâzım bana

Nil Karaibrahimgil'in "Bi Küçük Eylül Meselesi" adlı film için yazdığı "Kanatlarım Var Ruhumda" isimli şarkı, aşkıta kadın özgürlüğünden yana bir tavır takınırken, kadının kalıcı bir ilişki istemediğini belirtmekte, erkeklere duymaktan hoşlanmadıkları ve hiç beklemedikleri şeyleri söylerken, onları adeta hezimete uğratmaktadır. Rich, tezde yer alan eserinde, kadınlara, erkekleri mutlu etmek adına yalan söylememelerini önermektedir. Bu bağlamda şarkıdaki sözler feminist yazara destek vermektedir. Sanatçı, şarkısında kadının özgürlüğünü savunurken, erkeklere; onların belirlediği standartların dışında, "teslim alınamaz, tüketilemez" kadınların da var olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Koç, 2002: 60).

Sen beni boşuna
hiç kalbinin oralara koyma
Kollarını bana sarma,
Kalamam oralarda
Sen de gül eğlen
öyle acıklı konuşma
Hayat ne ki sonuçta
anlık bir buluşma

Kadının kendisinden aşk dilenmesine alışık olan erkek için kadının bu beklenmedik tavrı, kadın dünyasında adeta bir devrim niteliği taşımaktadır. İlişkilerin evlilik ile sonuçlanmasını isteyen kalıp yargılar bu sözlerle yıkılmakta ve yeni kadınlık-erkeklik halleri ortaya çıkmaktadır. Şarkının verdiği bir diğer mesaj, kadının; koşullar her ne olursa olsun, olumlu ya da olumsuz her şekilde acının, hüznün, değişimin üstesinden gelebilecek güce sahip olduğudur.

Karanlıkta yanabilirim
Boşlukta durabilirim
Düşmem ben
kanatlarım var ruhumda
Geldiğim gibi gidebilirim
aşktan vazgeçebilirim

Karaibrahimgil'in şarkısının sözlerinde yer alan kadın tipi; toplumun alışık olmadığı, aşkı, ideallerinin ve gelecek planlarının arkasına koyan bir tiptir. Bu haliyle, erkeğin ve sosyal çevrenin kadınlık kodlamalarına hiç uymamaktadır. Ayrıca kadınların, genelde namuslu görünmek adına söyledikleri, *sen benim ilk ve son erkeğimsin* yalanını da tepetaklak etmektedir. Rich, özgür kadın dilini savunurken, şarkıdaki bu vurucu söyleme iştirak etmekte ve kadınların alışlagelmiş erkek yargılarını gerçeklerle yıkmalarını salık vermektedir.

Nil Karaibrahimgil, günümüz modern kadın imajını temsil ederken, Adrienne Rich'in *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eserindeki kadın tanımına da uymaktadır. Rich'in kadınlardan beklediği doğru söylemin yanı sıra, kalıp yargıları yıkan, erkeğin kadını sokmak istediği formların dışına çıkan, kadın dilini yaratma çabası gösteren bir tavır sergilemektedir. Sanatçı, şarkı sözleri ile kitlelere ulaşırken, günümüzün modern dünyasında var olması gereken kadın imajını da belirlemekte ve geleceğin kadını adına olumlu bir mesaj vermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada söz edilen Türk, İtalyan, Amerikalı üç farklı kültürün kadın şarkıcılarının şarkılarındaki kadın söylemi, kadın dilinin özgürleştirilmesi, ataerkil kültürün sosyal, hukuksal, tinsel, ekonomik ve diğer alanlarda kadına koyduğu engellerin kaldırılması, kadının günümüze kadar yaşadığı ikincilliğinin sona ermesi bağlamında, feminist kuramcı Adrienne Rich'in teze konu olan eseriyle aynı özellikleri taşımaktadır. Üç farklı etnik kökten gelen kadın sanatçı, modern dünyada halen daha birçok alanda yaşadıkları mağduriyetler nedeniyle mücadele veren kadınlara Rich'in, *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eserinde verdiği önerileri vermekte ve onlara kendilerine dayatılan erkek üretimi olan yargı kalıplarına karşı çıkmalarını söylemektedir.

Bu çalışmanın amacı, kitleleri ardından sürükleyen pop müzik sektöründe feminist söylem varlığını tartışmak, insanların günlük hayatlarında dillerinde dolanan şarkı metinlerinde; feminist kuramcı Adrienne Rich'in, kadına, suskunluklarını çığlığa, yalanlarını gerçeğe, sırlarını gün ışığına çıkarmasını öneren eserlerinden olan *On Lies, Secrets, and Silence*'da ki dişil dil özelliklerini irdelemektir.

Kadınlar; daha ilk çağlarda, sonrasında ilk uygarlıklarda, ardından bu uygarlıkların pek çok alanda iz düşümlerini yaşayan günümüze kadar olan dönemde özne olabilmek adına savaş vermişlerdir. Güç ve din unsurları, tarih boyunca kadınlık ve erkeklik hallerinin belirlenmesinde temel öğeleri oluşturmuşlardır. Navaro'nun Lois West'ten aktardığı gibi, güçsüzlüklerinden utanan erkekler, kültürel, sosyal ve tinsel alanda yarattıkları kadın ilintili söylemlerle, güçlerinden utanan kadınlar yaratmışlardır. Kadının biyolojik farklılığı gerekçesiyle fiziksel güçten yoksun olduğuna inanan ataerkil zihniyet, gücün erkeğe bahşedilmiş bir ayrıcalık olduğunu, ihtiyaç duyduğunda, kadının bu ihtiyacını erkekten temin edeceğine hükmetmiştir (2000: 152-153). Tek tanrılı dinlerin doğuşu neticesinde, bu dinler erkek aklına erkek tanrı fikrini yerleştirmişlerdir. Böylelikle erkek; daha önceki çağlarda fiziksel ve zihinsel olarak eksik gördüğü kadını, tinsel dogmaların kadına yüklediği olumsuz anlamlar bağlamında günaha meyilli bir varlık olarak addetmiş, türün devamına hizmet eden bir unsur olarak ikincilleştirmiştir. Sonraki dönemlerde gelişen Fransız İhtilâli, Sanayi Devrimi ve İnsan Hakları Doktrini neticesinde, kadınlar; toplumda kadının var olmasının sadece doğurmakla ilişkili olmadığını

yavaş da olsa kabul ettirmeye gayret etmiş, bu bağlamda yurttaşlık haklarını talep etmeye başlamış ve ataerkil zihniyetin yaptırımları nedeniyle yaşadıkları mağduriyetlerin bir yazgı olmadığını dünyaya göstermek adına ileriki dönemlerde bu talepleri sosyal eylemlere dönüştürmüşlerdir.

İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens, toplumsal olayların nedenlerini dört ana başlıkta toplamakta, bunları siyasal hak arayışları, işçi sınıfının talepleri, barış yanlısı kitlelerin eylemleri ve çevreci aktivistlerin beklentileri şeklinde sıralamaktadır (Social Movements Boundless, 2015: sayfa no yok).¹⁴ Giddens'in belirlediği dört başlık, bir anlamda feminizmin doğuşuna temel oluşturan nedenlere de etken olmuştur. Fransız Devrimindeki, yurttaşlık kavramının sadece erkekleri kapsaması kadınların tepkilerine yol açmış ve kadınlara ait ilk siyasal eylemleri yaratmıştır. Bu eylemlerin akabinde oluşan işçi kadınların talepleri, kadın hareketlerinin yoğunluğunu arttırmış ve sonrasında çeşitli feminist kuramcılarının feminizme verdikleri katkı ile etkili bir kavrama, akademik deyiimiyle feminizme dönüşmüştür. Günümüzde kadınlar, genel dünya coğrafyasında maruz kaldıkları ezilmişliğin getirdiği duygudaşlık nedeniyle insanları mağdur eden savaşlara da karşı çıkmış, geleceğe miras olarak bırakmaları gereken dünya bilinciyle, çevrecilik aktivitelere de destek olmuşlardır.

Kadınların, tarih sürecinde başlattığı sosyal eylemler, kendilerine ilk kez De Pisan, Murrey, De Gouges, Wollstonecraft'ın yazılı metinlerinde ses bulmuşlar, daha sonra Grimké, Stanton, Woolf, De Beauvoir ile bu sesleri yükseltmişlerdir. Büyük emeklerle yükseltelen kadın sesleri, modern dünyanın getirisi olan iletişim kolaylığı ve sınırsızlık ile farklı renklere bürünmüş, etnik kökenlerin, sınıfların öneminin kalmadığı, Braidotti, Hall ve Butler'in ifadelerinde yer alan günümüz dünyasının postmodern kadın tanımını oluşturmuşlardır.

Her ne kadar postmodern kadın, gerek siyasi, gerek sosyal, gerekse ekonomik alanda göreceli olarak özgürlüklere sahip olmuşsa da, halen daha pek çok coğrafyada ve pek çok konuda kadının ikincilliği ve mağduriyeti devam etmektedir. Ataerkil zihniyetin yarattığı mağduriyet, adeta Nietzsche'in ifade ettiği gibi “sıradan insanın sıra dışı olana” duyduğu hınçtır (Gürbilek, 2007: 171). Ataerkillik, erkekleri marazi bir biçimde, “narsist, çocuksu” olmaya teşvik etmekte ve “sadece erkek olarak”

¹⁴Bu bölümdeki alıntıların çevirileri, bu çalışmanın yazarına aittir.

doğmalarından kaynaklanan ayrıcalıklara sahip çıkmaya kışkırtmaktadır. Erkek, kendisine benzetemediği, ikincilleştirdiği kadını ötekileştirmiştir. Ayrıca, “pek çok erkek, anlamlı bir çekirdek kimlik yapılandıramadıkları için, sahip oldukları ayrıcalıkların, kadınlar tarafından ellerinden alınmasından korktuklarından dolayı çareyi kadını ötekileştirmekte bulmuştur” (Hooks, 2012: 89).

Kadınlar öznelliklerini, Adrienne Rich'in teze konu olan eserinde yaptığı gibi yüksek sesle, hiçbir konuyu hasıraltı etmeden, tüm gerçekliğiyle birçok araçla ve birçok alanda korumaya çalışmaktadırlar. Mücadele verilen alanlardan ve araçlardan olan edebiyat ve müzik, metinler aracılığıyla kadına mesajlar iletmekte, onların bilinçlenmelerine yardımcı olmaya gayret sarf etmektedir.

Amerikan edebiyatının kadın konusundaki en değerli kalemlerinden birisi olan Adrienne Rich; şiirin, bizleri, hayatın engellerinden kurtaramayacağını ama isteklerimizi, ihtiyaçlarımızı ortaya çıkaracağını ifade etmektedir (Van den Branden, 2012, sayfa no yok). Rich, kadınların, kendilerini doğru bir biçimde ifade etmeleri için kendilerinin yarattığı bir dile ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Onun görüşüne göre, kadınlar, kendilerine erkekler tarafından dayatılan bir dili kullanmak zorunda bırakılmışlardır. Amerikalı yazar gibi Fransız feminist yazarlar da dil ile ilgili çarpıcı kuramlar geliştirmişlerdir. Farklı ülkelerde dil üzerine çalışmalar gerçekleştiren dil kuramcıları, bu kavram üzerinde birbirini tamamlayan bir döngü oluşturmuşlardır. Sümer'in Humm'dan aktardığına göre, Cixous, Kristeva ve Irigaray'ın dil kurgusunda ifade ettikleri “dişil dil,” köklerini psikanaliz ve yapıbozumculuktan almaktadır (2009: 186-189). Feminist Fransız yazarlar kadın dili bağlamında daha çok konuşma ve yazmak üzerinde dururlarken, Rich, daha çok okumak üzerine yoğunlaşmıştır (1979: 63).

Bu çalışmada, Adrienne Rich'in kadın dilinin tanımlanması ile ilgili en güzel eserlerinden biri olan *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eseri temel alınmıştır. Şair, teze konu olan, kadın dilinin özgürlüğünü savunan eserinde; kadınların yıllardır erkek tahakkümü altında yaşamaya zorlandıklarını, gerçek duygu ve düşünceleriyle ilgili yalan söylemeye mecbur bırakıldıklarını, mağdur edildikleri pek çok konuyu sır olarak sakladıklarını ve bazılarını da korkularından dile getiremeyip sustuklarını ifade etmektedir. Rich, kadınların yıllardır yaşadıkları ataerkil zihniyetin yaptırım ve

gücünden; korkmadan, cesurca doğruyu söyleyerek, sırları ifşa ederek ve susmayarak kurtulabileceklerini dile getirmektedir.

Adrienne Rich'in eserinde, yukarıda açıklananların dışında var olan başka bir detay da kadının erkeğe ve kendine yalan söyleyerek, yaşadığı psikolojik, sosyal mağduriyet ve sırlarının, suskunluklarının, korkularının getireceği kanuni hak kaybıdır. Şair, yapıtında; kadınlara gerçeğin gücü ile cesaret verirken, aynı zamanda onları; yarının yalansız, korkusuz, sirsız ve eşit toplumsal cinsiyet inşası adına yüreklendirmektedir.

Kadınların ataerkillik ile verdikleri mücadele alanlarından ve araçlarından olan müzik ise, kitle iletişim araçlarının sayesinde sınırları, etnisiteleri, sınıfları aşarak ortak bir “dişil dil” yaratmalarına destek olmaktadır. Bu anlamda, özellikle pop müzik ve feminizme inanan kadın şarkıcılar, pop müzik türünün, popüler kültürü etkilemesindeki gücü sayesinde pek çok kadına ulaşabilmekte ve feminist bakış açısını onlarla paylaşabilmektedirler. Günümüzün an be an değişen değer yargılarını, düşünceleri aktarmakta etkin bir yol olan kitle iletişim araçları, kadınların ellerinin altındaki en ucuz, en kolay ulaşılabilen iletişim aracı olmalarının yanı sıra, onlarda, şarkılar aracılığıyla duygudaşlık da yaratabilmektedirler. Kadınları, gerek söylemleri gerekse hayata karşı duruşlarıyla en etkin şekilde yönlendiren birçok kadın şarkıcı da, metinleri vasıtasıyla, değişen kadınlık hallerini dinleyicilerine aktarmakta ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet yargılarının oluşumuna destek vermektedirler.

Tezde yer alan kadın şarkıcılar; şarkı metinlerinde, Adrienne Rich'in *On Lies, Secrets, and Silence* adlı eseri bağlamında, kadınlara duygularını sansürsüzce ifade etmelerini, maruz kaldıkları haksızlıkları utanmadan ifşa etmelerini, yaşadıkları çirkinlikler karşısında susmamalarını önerirken, onlara hem duygusal hem düşünsel anlamda bir köprü olmakta ve toplumda kolektif bir bilincin oluşumuna katkı sağlamaktadırlar. Almelek- İşman'ın Nietzsche'den aktardığı gibi “bir insanı yüce kılan, hedef değil, köprü olabilmesidir.”(2008: 46). Bu anlamda gerek Adrienne Rich, gerekse onun mesajları bağlamında metinler veren Türk, İtalyan ve Amerikalı üç kadın şarkıcı, geniş bir coğrafyada yer alan kadın sorunsalında, kadın ile toplum arasında önemli bir köprü görevi gerçekleştirmekte ve geleceği, yalansız, korkusuz bir dil ile aydınlatan yeni bir yol inşa edilmesine destek vermektedirler.

KAYNAKÇA

Alemdar, E., Erdoğan, İ. (1994). *Popüler Kültür ve İletişim*. (ss. 111-153). Ankara: Ümit Yayıncılık Ltd. Şti.

Almelek-İşman, S. (2008). *20. Yüzyıl Batı Resim Sanatında Aşk Olgusu*. (s. 46). İstanbul: Arion Yayınevi

Ateş, S. (1975). *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli*, (ss. 352-421). Ankara: Kılıç Kitabevi Yayın ve Dağıtım.

Biografia di Carmen Consoli – Biografionline.it. (2010). <http://biografieonline.it/biografia.htm?BioID=635&biografia=Carmen+Consoli>. (23.05.2015).

Bollani, S. (2012). *Parliamo di Musica*. (ss. 10-92). Milano: Arnoldo Mondadori S.p.A.

Boulton, T. (2014). *The Surprisingly Recent Time Period When Boys Wore Pink, Girls Wore Blue, And Both Wore Dresses*. <http://www.todayifoundout.com/index.php/2014/10/pink-used-common-colorboys->. (08.05.2015).

Butler, J. (2005). *Cinsiyet Belası*. Çev. Başak Ertür. (ss. 43-53). İstanbul: Metis Yayınları

Büyükbaykal, C. (2007). “Medyada Kadın Olgusu.” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/ar>. Sayı:28, 19-30. (02.04.2015).

Carmen Consoli Sito Ufficiale. (tarih yok). <http://www.carmenconsoli.it/it/#discografia>. (23.05.2015).

Cultura in Vocabolario – Treccani. (tarih yok). www.treccani.it/vocabolario/cultura/, (16.05.2015).

De Mond, N. (2015). *Grenzeloos Geschriften I Grenzeloos*. <http://www.grenzeloos.org/geschriften>, (17.05.2015).

Donovan, J. (1997). *Feminist Teori: Entelektüel Gelenekler*. Çev. Aksu Bora ve diğerleri. (ss. 21-351). İstanbul: İletişim Yayınları

Eliot, T.S. (2010). *Notes Towards the Definition of Culture*. (ss. 4-13). London: Faber&Faber

Festuccia, F. (2012). “L'immagine della Donna Nella Pop Music del 2000.” <http://tesi.eprints.luiss.it/8118/1/festuccia-tesi-2012.pdf>. (25.06.2015).

Fraisse, G., Perrot, M. (2005). *Kadınların Tarihi Cilt IV. Devrimden Dünya SavaşınaFeminizmin Ortaya Çıkışı*. (Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot). Çev. Ahmet Fethi. (ss. 374-381). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Galeano, A. F. (tarih yok). *Angelo Fernando Galeano-Cos'e' il Belcanto?*. <http://angelogaleano.tumblr.com/post/44532990714/cose-il-belcanto>. (10.02.2015).

Gerami, S. (1996). *Women and Fundamentalism: Islam and Christianity*. (s. 15). New York: Garland Publishing, Inc.

Güler, N. (2014). İletişim, “Toplumsal Cinsiyet ve İdeolojisi”. *Journal of Yaşar University* <http://journal.yasar.edu.tr>. 9(34): 6023-6043. (10.05.2015).

Gürbilek, N. (2007). *Mağdurun Dili*. (s. 171). İstanbul: Metis Yayınları.

Haddad, Y.Y., Esposito, J.L. (2002). *Daughters of Abraham: Feminist Thought in Judaism, Christianity, and Islam*. (s. viii). Florida: University Press of Florida.

Harold, E., Hinds, Jr. (2012). “Popülarite: Popüler kültürün Olmazsa Olmazları - Milli Folk...,” Çev. Dilek Tüfekçi-Can. www.millifolklor.com/tr/sayfalar/95/032.pdf. Sayı95, Yıl 24, (12.03.2015).

Hinds, H.E., ve diğerleri. (2006). *Culture Theory and Methodology*. (s. 365). Wisconsin: The University of Wisconsin Press

Hooks, B. (2012). *Feminizm Herkes İçindir*. Çev. Ece Aydın ve diğerleri. (ss. 11-89) İstanbul: bgst Yayınları

Imperium Romanum. (2009). *Romano Impero: La Donna Romana*. www.romanoimpero.com/.../la-donna-romana. (17.04.2015)

İrvan, S., Binark, M. (1995). *Kadın ve Popüler Kültür*. (ss. 8-23). Ankara: Ark Yayınevi.

Kandiyoti, D., Saktanber, A. (2002). *Kültür Fragmanları*. Çev. Zeynep Yelçe. (s. 328). İstanbul: Metis Yayınları.

Kaplan, M. (1975). *Adrienne Rich's Androgyne: Survivor in a Polarized Wasteland*. (Unpublished Master Thesis). Florida: Florida Atlantic University.

Karaibrahimgil, N. (2005). Yaslanma Araması Nil Karaibrahimgil Yaslanma Filtreli... <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=323189>, (12.04.2015).

Klapisch-Zuber, C. (2005). *Kadınların Tarihi Cilt II: Ortaçağın Sessizliği*. Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot. Çev. Ahmet Fethi. (ss. 11-17). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Koç, H. (2002). *Melekler Erkek Olur*. (ss. 60-115). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Ledeen, M. A. (2003). *Liderlik ve Güç Kullanımında Machiavelli*. Çev. Türkan Arıkan ve Elif Gökteke. (s. 26). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Lloyd, G. (1993). *Erkek Akıl, Batı Felsefesinde "Erkek" ve "Kadın"*. Çev. Muttalip Özcan. (ss. 46-50). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Maher, C. (2011). *10 things You Didn't Know About Pink – Pop Crush*. <http://popcrush.com/pink-things/>. (22.04.2015).

McRobbie, A. (2013). *Postmodernizm ve Popüler Kültür*. Çev. Almıla Özdek. (ss. 67-244). İstanbul: Parşömen Yayıncılık.

Meijer, M. (1983). "De Oorlog van de Beelden: een inleid..."- Maastricht University <http://digitalarchive.maastrichtuniversity.nl/fedora/get/guid:25826d62-9a17-4011-bb79-330c3b293c85/ASSET1>. (28.04.2015).

Michelone, G. (2001). *Senti Un Pop*. (ss. 18-141). Milano: Christian Marinotti Edizioni s.r.l.

Mohanty, C.T. (2005). *Teoriye Sömrgeleştirmekten Kurtarmak, Dayanışmayı Örmek*. (s. 159). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Molteni, E. (2015). *Rosa Per I Maschetti ed Azzurro Per Le....-La Voce*. <http://www.lavoce.be/index.php/curiosita/1942-rosa-per-i-maschetti-ed-azzurro-per-le-femminucce-un-tempo-era-cosi>. (06.06.2015).

Nachbar, J., Lause, K. (1992). *Popular Culture*. (ss. 1-6). Bowling Green: Bowling Green State University Press.

Navaro, L. (2000). *Bir Cadı Masalı*. (ss. 91-92). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Negri, P. (tarih yok). *Carmen Consoli – L'amica Siciliana*. <http://www.stpauls.it/fc00/0051fc/051fc78.htm>. (23.05.2015).

Nil Karaibrahimgil - Discography at Discogs. (2015). www.discogs.com/artist/339936-NilKaraibrahimgil, (11.05.2015).

Nil Karaibrahimgil - Kanatlarım Var Ruhumda - Şarkı Sözleri... (2014). http://www.akormerkezi.com/nil-karaibrahimgil-kanatlarim-var-ruhumda-sarki-sozu_sarki-jjnvvn.html, (13.04.2015).

Nil Karaibrahimgil – Kim Kimdir?. (2015). <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2974>. (12.05.2015).

Nil Karaibrahimgil Biyografi.İnfo. (tarih yok). <http://www.biyografi.info/kisi/nil-karaibrahimgil>. (12.05.2015).

Nil Karaibrahimgil Kimdir – En Son Haber. (2013). <http://www.ensonhaber.com/nil-karaibrahimgil-kimdir-2013-08-01.html>. (10.05.2015).

Nye, A. (1988). *A Feminist Theory and The Philosophies of Man*. (s. 5). The United States of America: Routledge.

P!nk Discography at Discogs. (2015).
<http://www.discogs.com/artist/36988-P!NK>. (22.04.2015).

Paker, K.O. (2008). “Popüler Müzik, Günlük İdeoloji ve Benlik İnşası: Sezen Aksu Şarkıları Üzerinden bir İnceleme.” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*.
www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/download/.../1019007390, (03.04.2015).

Pink - Biography – Dancer, Animal Rights Activist, Singer...(2015)
<http://www.biography.com/people/pink-562098#early-life>. (20.04.2015).

Pope, D. (1995). *The Oxford Companion to Women's Writings in United States*. Ed. Cathy Davidson., Linda Wagner-Martin. www.amazon.com/Oxford-Companion-Womens-Writing. (02.06.2015).

Popolo: Definizione e Significato di Popolo I Dizionario di...(2015).
<http://www.garzantilinguistica.it/ricerca/?q=popolo%201> . (25.05.2015).

Prodi, R. (2004). *Enciclopedia della Musica Volume IV*. Ed.Giulio Einaudi. (ss. 1099). Torino: Giulio Einaudi Editore s.p.a.

Reggimenti, R. (2009). “La Musica, Strumenti di Educazione Interculturale.”
www.sosrazzismo.it/joomla/images/stories/ContenutoModuli/musica_intercultura/Musica.pdf. (15.03.2015).

Rich, A. (1979). *On Lies, Secrets, and Silence: Selected Prose 1966 – 1978*. (ss. 13-191). New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Sancar, S. (2008). *Erkeklik: İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. (ss. 25-91). İstanbul: Metis Yayınları.

Scaruffi, P. (2003). “A History of Pop Music – Piero Scaruffi's.”
www.scaruffi.com/history/popeu.html, (01.12.2014).

Schmitt Pantel, P. (2005). *Kadınların Tarihi Cilt I. Antik Tanrıçalardan Hristiyan Azizelere*. Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot. Çev. Ahmet Fethi. (ss. 83-312). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları..

“Social Movements - Boundless.” (2015).
<https://www.boundless.com/sociology/textbooks/boundless-sociology-textbook/social-change-21/social-movements-140/social-movements-767-2144/>. (25.06.2015).

Somay, B. (2009). *Şarkı Okuma Kitabı*. (s. 65). İstanbul: Metis Yayınları

Sümer, S. Z. (2009). *Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Amerikan Kadın Romanında Feminist Bilinç ve Politika*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı.

Şaşman-Kaylı, D. (2009). *Özgürleşme ve Kadın Bedeni*. (ss. 27-45). İzmir: İlya İzmir Yayınevi

Temelkuran, E. (2013). *Düğümlere Üfleyen Kadınlar*. (ss. 130-190). İstanbul: Everest Yayınları

Testi Canzoni Carmen Consoli Discografia Discography ...(2002, 2015).
<http://www.canzoni.it/testi/carmen-consoli/amore-di-plastica.html>, (14.06.2015).

Universita' degli Studi di Ferrara. (tarih yok). *Storia delle Donne.ppt* – Universita' degli Studi di Ferrara. www.unife.it/~storia.../storia...donne.../file, (10.03.2015).

Van den Branden, A. (2012). “What is Found There – Adrienne Rich.”
<http://www.achillevandenbranden.net/2012/04/what-is-found-there-adrienne-rich/>. (25.06.2015).

Van den Haag, E. (2009). *Passion and Social Constraint*. (s. 300). New Jersey: Transaction Publishers

Witherington III, B. (1990). *Women and The Genesis of Christianity*. Ed. Ann Witherington. (ss. 5-165). Great Britain: by Athenaeum Press Ltd, Gateshea, Tyne & Wear

Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*. Çev. Deniz Hakyemez. (ss. 38-216). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yaka, A. (2012). “Toplumsal – Dinamik - Popüler Kültür-Aydın Yaka”. <http://www.aydinyaka.com/index.php/tum-makaleler/39-populer-kultur.html>, (10.03.2015).

Yıldırım, Ö. (2005). *Kültür Nedir, Ne Demektir?*>Sosyoloji>Felsefe.Gen.TR. http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kultur_nedir_ne_demektir.asp, (25.05.2015)

Zemon Davis, N., Farge Duby, A. (2005). *Kadınların Tarihi Cilt III: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları*. Ed. Georges Duby ve Michelle Perrot. Çev. Ahmet Fethi. (ss. 423-434). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.